



FINANTSINSPEKTSIOON

**Finantsinspeksiooni soovituslik juhend
„Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise meetmed krediidi- ja
finantseerimisasutustes”**

Soovituslik juhend on kehtestatud Finantsinspeksiooni juhatuse 03.07.2013. a otsusega nr. 1.1-7/46



Sisukord

1.	PÄDEVUS	3
2.	EESMÄRK JA KOHALDAMISALA	3
2.1.	EESMÄRK.....	3
2.2.	KOHALDAMISALA.....	3
3.	ALUSPÕHIMÕTTED	4
4.	ÜLDNÕUDED	4
4.1.	HOOLSUSMEETMETE KOHALDAMINE.....	4
4.2.	ORGANISATSIOONILINE ÜLESEHITUS	6
4.3.	MAJANDUS- VÕI KUTSETEGEVUS AGENTIDE VAHENDUSEL JA TEGEVUSTE EDASIANDMINE (<i>OUTSOURCING</i>)	7
4.4.	KONTAKTISIKU MÄÄRAMINE	8
4.5.	NÕUDED PROTSEDUURIREEGLITELE	9
4.6.	RISKIPÕHINE LÄHENEMINE.....	10
5.	ÄRISUHETE LOOMINE	13
6.	HOOLSUSKOHUSTUSE TÄITMINE	15
6.1.	HOOLSUSMEETMED	15
6.2.	KLIENDI ISIKUSAMASUSE TUVASTAMINE	15
7.	FÜÜSILISE ISIKU ISIKUSAMASUSE TUVASTAMINE ÄRISUHTE LOOMISEL	16
7.1.	ÜLDNÕUDED	16
7.2.	RIIKLIKU TAUSTAGA ISIKUD	18
7.3.	FÜÜSILISE ISIKU TEGELIKU KASUSAAJA TUVASTAMINE	18
7.4.	SELTSINGUD JT LEPINGULISED ÜHENDUSED	19
8.	JURIIDILISE ISIKU ISIKUSAMASUSE TUVASTAMINE ÄRISUHTE LOOMISEL	19
8.1.	ÜLDNÕUDED	19
8.2.	ESINDUS	21
8.3.	TEGELIKU KASUSAAJA TUVASTAMINE	21
8.4.	NÕUDED MITTERESIDENTIDEST JURIIDILISTE ISIKUTE ISIKUSAMASUSE TUVASTAMISEKS	22
9.	HOOLSUSMEETMETE KOHALDAMINE TEHINGUTE TEOSTAMISEL	23
9.1.	ÜLDNÕUDED	23
9.2.	TEHINGUTE JÄLGIMINE	24
10.	TEGEVUS RAHAPESU KAHTLUSE KORRAL JA TEATAMISKOHUSTUSE TÄITMINE	25
11.	KORRESPONDENTSUHTED	27
12.	FILIAALID JA TÜTARÄRIÜHINGUD VÄLISMAAL	27
LISA 1	29	

1. Pädevus

- 1.1. Finantsinspeksiooni seaduse (edaspidi nimetatud FIS) § 3 kohaselt teostab Finantsinspeksioon riiklikku finantsjärelevalvet finantssektori stabiilsuse, usaldusväarsuse ja läbipaistvuse ning toimimise efektiivsuse suurendamise, süsteemsete riskide vähendamise ning finantssektori kuritegelikel eesmärkidel ärakasutamise tõkestamisele kaasaaitamise eesmärgil, et kaitsta klientide ja investorite huve nende vahendite säilimisel ning seeläbi toetada Eesti rahasüsteemi stabiilsust.
- 1.2. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse (edaspidi RahaPTS) § 47 lõike 2 kohaselt teostab Finantsinspeksioon järelevalvet RahaPTS-i ja selle alusel kehtestatud õigusaktide nõuete täitmise üle nende krediitiasutuste ja finantseerimisasutuste poolt, kelle üle ta teostab järelevalvet Finantsinspeksiooni seaduse alusel. Finantsinspeksioon teostab järelevalvet Finantsinspeksiooni seaduses sätestatud korras.
- 1.3. FIS § 57 lõike 1 kohaselt on Finantsinspeksioonil õigus välja anda soovitusliku iseloomuga juhendeid finantssektori tegevust reguleerivate õigusaktide selgitamiseks või finantsjärelevalve subjektide suunamiseks.

2. Eesmärk ja kohaldamisala

2.1. Eesmärk

- 2.1.1. Käesoleva juhendi eesmärgiks on anda krediidi- ja finantseerimisasutustele soovituslikke selgitavaid juhiseid RahaPTS-i nõuete rakendamisel, mis on suunatud finantssektori kuritegelikul eesmärgil ärakasutamise tõkestamisele, süsteemsete riskide vältimisele ning seeläbi sektori stabiilsuse, usaldusväarsuse ning läbipaistvuse suurendamisele.
- 2.1.2. Käesolev soovituslik juhend selgitab RahaPTS-is sätestatud kohustatud isikutele suunatud nõudeid. Juhend käsitleb nõudeid rahapesu ja terrorismi rahastamise riski hindamise ja juhtimise, protseduurireeglite, sh ärisuhte loomise, andmete kogumise, tehingute jälgimise, hoolsusmeetmete kohaldamise kontrollimise sisekontrollieeskirja ja rahapesu kahtluse (teatamiskohustuse täitmise) korral nõutava tegevuse, kohta.

2.2. Kohaldamisala

- 2.2.1. Juhend on suunatud Eesti Vabariigis teenuseid pakkuvatele krediidi- ja finantseerimisasutustele, kes on kohustatud isikud RahaPTS-is sätestatud nõuete täitmise osas ning kuuluvad Finantsinspeksiooni järelevalve alla¹ – krediitiasutustele, elukindlustusega tegelevatele kindlustusandjatele ning elukindlustuse vahendamise tegelevatele kindlustusmaakleritele, fondivalitsejatele ning aktsiaseltsina asutatud investeerimisfondidele, investeerimisühingutele, makseasutustele ja e-raha asutustele, samuti loetletud välisriigi krediidi- ja finantseerimisasutuste poolt Eestis piiriülest teenust osutavatele asutustele ja Eesti äriregistrisse kantud filiaalidele (edaspidi nimetatud „kohustatud isikud”).
- 2.2.2. Käesoleva juhendi kohaldamisel tuleb arvestada kehtivatest õigusaktidest ja teistest Finantsinspeksiooni soovituslikest juhenditest tulenevaid nõudeid. Õigusaktidest tulenevate imperatiivsete nõuete korral tuleb lähtuda õigusaktides sätestatust. Juhendi kohaldamisel tekkivate rakenduslike ja tõlgenduslike probleemide korral tuleb lähtuda mõistlikkuse põhimõttest, arvestades käesoleva juhendi eesmärki ning toimida heas usus, kooskõlas kohustatud isikult oodatava hoolsusega.

¹ Finantsinspeksiooni järelevalvesubjektid määratleb FIS.

- 2.2.3. Juhendi kohaldamisel võib arvestada „täidan või selgitan” põhimõtet, mille kohaselt järelevalvesubjekt peab vajadusel suutma põhjendada, miks ta mõnda juhendi punkti ei rakenda või teeb seda osaliselt.

3. Aluspõhimõtted

- 3.1. Rahapesu on kuritegeliku tegevuse tulemusel saadud vara või selle asemel saadud vara tõelise olemuse, päritolu, asukoha, käsutamiseviisi, ümberpaigutamise, omandiõiguse või varaga seotud muude õiguste varjamine või saladuses hoidmine, samuti vara muundamine, ülekandmine, omandamine, valdamine või kasutamine eesmärgiga varjata või hoida saladuses vara ebaseaduslikku päritolu või abistada kuritegelikus tegevuses osalenud isikut, et ta saaks hoiduda oma tegude õiguslikest tagajärgedest.
- 3.2. Terrorismi rahastamisega on tegemist olukorras, kus isik tahtlikult edastab või kogub otseselt või kaudselt vara², seadusevastase sooviga aidata otse või kaudselt terrorikuriteo³ toimepanemist, terroristlikku ühendust või üksikindiviidist terroristi. Terrorismi rahastamine ei piirdu ainult olukorraga, kus rahalisi vahendeid on tegelikult kasutatud terrorismiakti toimepanemiseks või selle katseks, ega olukorraga, kus terrorismi rahastamist saab otseselt siduda terrorismiaktiga.
- 3.3. Terrorismi rahastamise tõkestamisel tuleb muu hulgas veenduda, et isikud ei tegeleks otseselt ega soodustaks kaudselt rahaliste vahendite kaasamisega massihävitusrelvade leviku rahastamist⁴, st tuuma-, keemia- või biorelva või nimetatud relvade valmistamiseks mõeldud muude materjalide valmistamist, omandamist, arendamist, eksportimist, ümberlaadimist, vahendamist, vedamist, ladustamist või kasutamist.⁵

4. Üldnõuded

4.1. Hoosusmeetmete kohaldamine

- 4.1.1. Hoosusmeetmete kohaldamine on üks peamisi vahendeid, millega tagatakse rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamist käsitlevate õigusaktide rakendamine ja heade äritavade kohaldamine. Hoosusmeetmed moodustuvad kohustatud isiku organisatsioonilisest ja funktsionaalsest ülesehitusest tingitud ning siseprotseduuridega kirjeldatud tegevuste ning tavade kompleksist, mis on heaks kiidetud kohustatud isiku juhtorganite poolt ja mille täitmise üle on sisekontrollieeskirjaga kehtestatud ja kohaldatud kontrollisüsteemid.
- 4.1.2. Hoosusmeetmete kohaldamise eesmärk on tõkestada kuritegelikul teel saadud vara kasutamist krediidi- ja finantseerimisasutuse majandustegevuses ja nende poolt osutavates teenustes, mille eesmärk omakorda on tõkestada Eesti Vabariigi rahandussüsteemi ning majandusruumi

² Seejuures pole oluline, kas tegemist on legaalse või mittelegaalse päritoluga varaga.

³ Kars § 237 lõike 1 kohaselt on terrorikuritegu rahvusvahelise julgeoleku vastase, isikuvastase, elu või tervist ohustava keskkonnavastase, välisriigi või rahvusvahelise organisatsiooni vastu suunatud või üldohtliku kuriteo toimepanemise, keelatud relva tootmise, levitamise või kasutamise või vara ebaseadusliku hõivamise või olulises ulatuses rikkumise või hävitamise või arvutiandmetesse sekkumise või arvutisüsteemi toimimise takistamise eest, samuti selliste tegude toimepanemisega ähvardamise eest, kui see on toime pandud eesmärgiga sundida riiki või rahvusvahelist organisatsiooni midagi tegema või tegemata jätma või tõsiselt häirida riigi poliitilist, põhiseaduslikku, majanduslikku või ühiskondlikku korraldust või see hävitada või tõsiselt häirida rahvusvahelise organisatsiooni tegevust või see hävitada või tõsiselt hirmutada elanikkonda.

⁴ Ingl. k. *Financing of proliferation*. Täiendavaid selgitusi massihävitusrelvade leviku rahastamise kohta vt FATF-i soovitus 7. Vt ka Kaitsepolitsei ameti kodulehelt.

Arvutivõrgus:

<http://www.kapo.ee/est/toovaldkonnad/terrorism/massihavitusrelvad>. (05.06.2013).

⁵ Vt täpsemalt ÜRO Julgeolekunõukogu otsused 1718 (2006), 1737 (2006), 1747 (2007), 1803 (2008) ja 1929 (2010).

kasutamist rahapesuks ja terrorismi rahastamiseks. Hoolsusmeetmed on suunatud eelkõige põhimõtte „tunne oma klienti”⁶ rakendamiseks, mille kohaselt tuleb tuvastada kliendi isikusamasus ja hinnata tehingute vastavust lähtuvalt tema põhitegevusest ja varasematest maksetavadest. Lisaks aitab hoolsusmeetmete kohaldamine tuvastada kliendi tegevuses asjaolusid, mis on ebaharilikud või mille puhul kohustatud isiku töötajal tekib rahapesu või terrorismi rahastamise kahtlus.

- 4.1.3. Hoolsusmeetmete kohaldamisega tuleb tagada adekvaatsete riskijuhtimise meetmete kohaldamine, et tagada klientide ja nende tehingute pidev monitoorimine ning asjakohase teabe kogumine ja analüüs. Hoolsusmeetmete kohaldamisel võib kohustatud isik lähtuda tema äristrateegiale sobivatest põhimõtetest ja rakendada, eelneva riskianalüüsi⁷ põhjal ja sõltuvalt kliendi ärisuhete iseloomust, hoolsusmeetmeid erinevas ulatuses.
- 4.1.4. Hoolsusmeetmeid tuleb rakendada riskipõhiselt, mis tähendab, et meetmete valikul ja rakendamisel arvestatakse ärisuhte või tehingu iseloomu ning sellest tulenevaid riske. Hoolsusmeetmete riskipõhine rakendamine eeldab kohustatud isiku poolt konkreetse ärisuhte või tehingu riskide eelnevat kaalumist ja selle tulemusel ärisuhte kvalifitseerimist, et seeläbi otsustada rakendatava meetme iseloom (Näiteks: hoolsusmeetmed võib rakendada tavapärasel, lihtsustatud või tugevdatud korras).
- 4.1.5. Kui kliendi või tehingus osaleva kliendi isiku riskiaste on määratud madal, võib kohustatud isik rakendada hoolsusmeetmeid lihtsustatud korras, kuid ei või jätta hoolsusmeetmeid üldse rakendamata. Kui kliendist või tehingus osalevast isikust tulenev riskiaste on kõrge, tuleb kohaldada meetmeid tugevdatud korras.
- 4.1.6. Kohustatud isik peab ärisuhte loomisel tuvastama isiku isikusamasuse ja esindusõiguse usaldusväärsetest allikatest, selgitama välja tegeliku kasusaaja ning äriühingute puhul kontrollstruktuuri, samuti tuvastama võimalike tehingute olemuse ning eesmärgi, sh vajadusel tehingutesse kaasatavate vahendite allika ning päritolu.
- 4.1.7. Hoolsusmeetmed sisaldavad ka kohustatud isiku kohustust tuvastada ja teada kliendi majandustehinguid, sh peab kohustatud isik pidevalt hindama kliendi tehingute ja toimingute sisu ning eesmärki krediidi- ja finantseerimisasutusele kohase hoolsusega, selgitamaks välja tehingu või kasutatavate vahendite võimalikku seotust rahapesu või terrorismi rahastamisega. Pidev hindamine seisneb ärisuhte kestel tehtud tehingute jälgimises selliselt, et kohustatud isik saaks aru kliendiga loodud ärisuhte eesmärgist, kliendi äritegevuse olemusest, teaks vajadusel tehingutes kasutatud vahendite allikat ja päritolu.
- 4.1.8. Hoolsusmeetmed on kohased ja sobiva ulatusega, kui nende abil on võimalik kindlaks teha rahapesu ja terrorismi rahastamisele suunatud tehinguid ja tuvastada kahtlaseid ning ebaharilikke tehinguid, samuti tehinguid, millel ei ole mõistlikku majanduslikku sisu, või mis vähemalt aitavad kaasa nende eesmärkide saavutamisele.
- 4.1.9. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise meetmete esmane nõue on see, et kohustatud isik ei asuks tehingutesse ega looks suhteid anonüümsete või identifitseerimata isikutega. Õigusaktidega on kohustatud isikutele sätestatud kohustus loobuda tehingu tegemisest või ärisuhte loomisest, kui isik ei esita vajalikul määral informatsiooni enda isikusamasuse tuvastamiseks või tehingute eesmärgi kohta või tema tegevusega kaasneb kõrgendatud rahapesu või terrorismi rahastamise risk. Samuti on õigusaktidega sätestatud kohustatud isikutele kohustus kestvusleping etteteatamistähtaega järgimata üles öelda, kui isik ei esita vajalikul määral informatsiooni hoolsusmeetmete kohaldamiseks.

⁶ Ingl. k. *Know-Your-Customer (KYC)*.

⁷ Vt käesoleva soovitusliku juhendi punkt 4.6.

- 4.1.10. Kohustatud isik tagab kliendi kohta käiva informatsiooni, sh kogutud dokumentide ja andmete regulaarse uuendamise ja ajakohasuse. Kõrgesse riskiastmesse kuuluvate klientide või ärisuhete puhul tuleb olemasolevaid andmeid kontrollida sagedamini kui muude klientide/ärisuhete puhul. Vastavad andmed tuleb säilitada kirjalikus või kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis ning teha kättesaadavaks kõigile asjaomastele töötajatele, kes neid vajavad oma töökohustuste täitmiseks. (Näiteks: juhatuse liikmed, kliendihaldurid, riskijuhid, siseaudiitorid jne).
- 4.1.11. Hoolsusmeetmetes sätestatud põhimõtted ja tegevusjuhendid tuleb sätestada kohustatud isiku siseprotseduurides. Vastavate protseduuride täitmise üle tuleb rakendada sõltumatud kontrollimehhanismid ja tagada töötajate asjakohane koolitus.

4.2. Organisatsiooniline ülesehitus

- 4.2.1. Juhendi täitmine eeldab, et nii krediidi- ja finantseerimisasutuse organisatsiooniline struktuur, vastutusala läbipaistvus kui ka juhtide teadmised ja oskused ning nendest lähtuv tegevus vastab õigusaktides sätestatule.
- 4.2.2. Kohustatud isiku juhatuse⁸ hindab regulaarselt RahaPTS-i ja käesoleva juhendi täitmiseks rakendatavate siseprotseduuride tõhusust ja tagab sisekontrolli nende täitmise üle. Kohustatud isik määrab isiku(d), kes juhatuse tasandil vastutab(vad) RahaPTS-is sätestatud hoolsusmeetmete rakendamise eest. Nimetatud isiku pädevus ja vastutus peab nähtuma ning tulenema läbipaistvalt ja üheselt mõistetavalt juhatuse liikmete ülesandeid reguleerivast ühingusisesest dokumentatsioonist (Näiteks: juhatuse reglement, juhatuse liikmete ametijuhendid, teenistuslepingud vms).
- 4.2.3. Kohustatud isiku juhatuse poolt määratud isik(ud) peab(vad) tagama hoolsusmeetmete täitmise, lähtuvalt õigusaktides kui ka käesolevas juhendis toodud soovitustest ning arvestama, et rakendatavad meetmed oleksid asjakohased, vastaksid teenusepakkuja tegevusprofiilile ning oleksid kooskõlas kliendi, tehingu iseloomu ja ulatuse ning kaasnevate rahapesu või terrorismi rahastamise riskidega.
- 4.2.4. Kohustatud isiku juhatuse tagab, et RahaPTS-is ja käesoleva juhendi nõuete täitmiseks eraldatud ressursid on piisavad ja et RahaPTS-i nõuete täitmisega otseselt seotud töötajad tegutsevad tingimustes, kus ollakse RahaPTS-i ja käesoleva juhendi nõuetest täielikult teadlikud.
- 4.2.5. Iga RahaPTS-i ja käesoleva juhendi rakendamise otseselt seotud juht ja töötaja peab omama kutseoskust, mis võimaldab tal igakülgset ja piisava täpsusega täita vastavalt tema ülesande ulatusele õigusaktides ja juhendis sätestatut ning ta peab olema läbinud selleks vastava koolituse või olema muul viisil selleks kohustatud isiku poolt instrueeritud.
- 4.2.6. Kohustatud isik maandab ja väldib sisereeglitega huvide konflikte, kus juhtide ja töötajate tasustamise alused innustaks neid loobuma või tegema järeleandmisi õigusaktides ja juhendis sätestatu täitmisel.
- 4.2.7. Hoolsusmeetmete rakendamine on käsitletav osana üldisest riskijuhtimise raamistikust, milles tuleb selgelt eristada ärisuhtes kohaldatavate hoolsusmeetmete kui ka kohustatud isiku enda tegevuses kohaldatavate rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise meetmete rakendamist.
- 4.2.8. Kohustatud isik tagab regulaarse koolituse⁹ ja informeerimise¹⁰ rahapesu ja terrorismi rahastamise riskide olemusest ning valdkonna uutest suundumustest lepingulistele partneritele (tegevuse edasiandmise korral), agentidele ning kõigile asjaomastele töötajatele, sh töötajatele,

⁸ Juhatuse või „kõrgem juhtkond“, filiaalide puhul on nimetatud isikuks filiaali tegevjuht.

⁹ Uute töötajate puhul enne tööle asumist.

¹⁰ Vähemalt üks kord aastas.

kelle tööülesannete hulka kuulub ärisuhete loomine ja/või tehingute tegemine, kliendisuhete haldamine. Eelkõige peavad töötajad olema teavitatud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamist reguleerivatest nõuetest hoolsusmeetmete rakendamise ja rahapesu kahtlusest teatamise osas.

- 4.2.9. Kohustatud isik peab tagama, et tema kolmandates riikides asuvates esindustes, filiaalides või enamusosalusega tütarettevõtjas¹¹ kohaldatud hoolsusmeetmed ning andmete kogumise ja säilitamise nõuded vastaksid RahaPTS-is ja käesolevas juhendis sätestatud nõuetele. Olukorras, kus tulenevalt kohalike seaduse eripäradest ei ole selliste nõuete täitmine võimalik, tuleb viivitamatult teavitada Finantsinspeksiooni.

4.3. Majandus- või kutsetegevus agentide vahendusel ja tegevuste edasiandmine (*outsourcing*)¹²

- 4.3.1. Kohustatud isikul on õigus, arvestades õigusaktides sätestatud erinõudeid ja piiranguid, kasutada kolmanda isiku teenuseid lepingu alusel, mille sisuks on tegevuste ja toimingute jätkuv teostamine, mis on vajalikud kohustatud isikute poolt klientidele teenus(t)e osutamiseks ning mida tavaolukorras teostaks kohustatud isik ise. Kolmandateks isikuteks käesoleva punkti tähenduses on näiteks agendid, alltöövõtjad jt isikud, kellele kohustatud isik annab üle nende teenuste osutamise seonduva tegevuse, mida kohustatud isik reeglina oma majandustegevuses ise pakub.
- 4.3.2. Kohustatud isik valib eelmises punktis toodud kolmanda isiku vajaliku hoolsusega, et tagada sellise isiku võime täita RahaPTS-is ja käesolevas juhendis sätestatud nõudeid ning et tagada sellise isiku usaldusväarsus ja vajalik kvalifikatsioon.
- 4.3.3. Käesoleva juhendi punktis 4.3.1. nimetatud kolmandale isikule laienevad edasiantud tegevus(t)e osas kõik õigusaktides sätestatud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise nõuded. Nõuete rikkumise eest vastutab oma tegevuse edasi andnud kohustatud isik.
- 4.3.4. Kohustatud isiku tegevus(t)e üleandmisel peab kohustatud isik tagama, et kolmandal isikul on vajalikud teadmised ning oskused eelkõige kahtlaste ja ebahariliku iseloomuga olukordade tuvastamiseks ning ta on võimeline täitma kõiki õigusaktides sätestatud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise nõudeid. Käesolevas punktis sätestatu täitmiseks peab kohustatud isik tagama kolmanda isiku juhtide teavitamise vastavatest nõuetest ning töötajate rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise alase koolituse käesoleva juhendi punktis 4.2.8. kirjeldatud ulatuses.
- 4.3.5. Tegevuse edasiandmisel kolmandatele isikutele peab kohustatud isik tagama, et õigusaktidest tulenevate nõuete täitmiseks kogutavaid dokumente ja andmeid säilitatakse RahaPTS-is ning selle alusel antud õigusaktides sätestatud korras. Lepinguga peab tagama, et asjakohane teave antakse üle kohustatud isikule ning vastavad andmed ja dokumendid arhiveeritakse tema protseduurireeglites ettenähtud korras.
- 4.3.6. Tegevuse üleandmise lepingus peab olema sätestatud, millised on kohustatud isiku õigused ja kohustused kolmanda isiku poolt seaduses sätestatud nõuete täitmise kontrollimisel. Majandustegevuse edasiandmine kolmandale isikule ei tohi takistada kohustatud isiku üle riikliku järelevalve teostamist ning kohustatud isikul on kohustus lepinguga tagada finantsjärelevalvele juurdepääs sellise kolmanda isiku kontrollimiseks, kellele kohustatud isik on oma ülesanded edasi andnud.

¹¹ Esinduse, filiaali ja enamusosalusega tütarettevõtja all on mõeldud isikuid, kes on kohustatud isikud RahaPTS mõttes.

¹² Finantsinspeksiooni poolt välja antud juhend „Nõuded finantsjärelevalve subjekti poolt tegevuse edasiandmisele (*outsourcing*)“ sisaldab täpsemad nõuded kohustatud isikutele, kuidas tagada oma tegevuse edasiandmine kolmandatele isikutele lähtuvalt RahaPTS § 28 lõikes 2 toodud nõuetele.

- 4.3.7. Kolmanda isiku poolt teenus(t)e osutamise käigus tuleb vältida olukorda, kus vajalikus ulatuses hooldusmeetmete rakendamine ei ole piisaval määral võimalik või see on muudetud võimatuks. Kolmandal isikul peab olema võimalik vajalikke hooldusmeetmeid rakendada täies ulatuses, muu hulgas peab tal olema võimalus kohustatud isiku kontaktisiku koheseks informeerimiseks ja tehingust keeldumiseks. Kohustatud isik peab endale tagama lepinguga õiguse vajadusel nimetatud leping kolmanda isikuga lõpetada, kui viimane on jätnud lepingujärgsed kohustused täitmata või on need täitnud mittekohaselt.
- 4.3.8. Kohustatud isik teavitab oma tegevus(t)e edasiandmise aluseks oleva lepingu sõlmimisest viivitamatult Finantsinspektsiooni.
- 4.3.9. Käesoleva juhendi punktis 4.3. sätestatu peab olema kohustatud isiku poolt tagatud vastava kohustuse tegevuste edasiandmise lepingus sätestamise kaudu.

4.4. Kontaktisiku määramine

- 4.4.1. Kohustatud isiku juhatus on kohustatud määrama rahapesu andmebüroo kontaktisiku¹³. Kontaktisiku ülesandeid võib täita üks või mitu töötajat ja/või vastavate ülesannetega struktuuriüksus. Juhul, kui kontaktisiku ülesandeid täidab struktuuriüksus, vastutab nimetatud ülesannete täitmise eest vastava struktuuriüksuse juht.
- 4.4.2. Kontaktisiku paiknemine kohustatud isiku organisatsiooni struktuuris peab olema kohane õigusaktidest tulenevate rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise nõuete täitmiseks. Kontaktisiku institutsiooni loomisel tuleb tagada tema alluvus vahetult kohustatud isiku juhatale ja tema võimalikult suur sõltumatus äriprotsessidest.
- 4.4.3. Kontaktisiku sõltumatus äriprotsessidest ei tähenda, et viimane ei võiks tegeleda kaastöötajate nõustamisega või koolitamisega, mille eesmärk on tagada juhtide ja töötajate tegevuse vastavus RahaPTS-i ja käesoleva juhendi nõuete täitmiseks.
- 4.4.4. Kontaktisiku ametialane kvalifikatsioon ja oskused peavad vastama RahaPTS-is sätestatud nõuetele ja tema ameti- ja ärialane reputatsioon peab olema laitmatu.
- 4.4.5. Kontaktisiku ülesanded on RahaPTS § 31 lõike 3 kohaselt järgmised:
- kohustatud isiku tegevuses ilmnevatele ebaharilikele või rahapesu kahtlusega tehingutele või terrorismi rahastamisele viitava teabe kogumise korraldamine ja analüüsimine (teabe kogumise all eeldatakse kõigi kohustatud isiku töötajatelt, lepingulistelt partneritelt ja agentidelt laekunud kahtlaste või ebaharilike teadete kogumist, neis toodud informatsiooni süstematiseerimist ja analüüsi);
 - teabe edastamine Rahapesu andmebüroole rahapesu või terrorismi rahastamise kahtluse korral (teabe avaldamine toimub vastavalt Rahapesu andmebürooga kokkulepitud viisil);
 - krediidasutuse või finantseerimisasutuse juhatale või Eesti äriregistrisse kantud välisriigi krediidasutuse või finantseerimisasutuse filiaali juhatajale perioodiliselt kirjalike ülevaadete esitamine protseduurireeglite täitmise kohta;
 - muude kohustuste täitmine, mis on seotud krediidasutuse või finantseerimisasutuse poolt RahaPTS-i nõuete täitmiseks (muude kohustuste alla kuulub töötajate instrueerimine ja koolitus, vastavate kontrollimehhanismide rakendamine).
- 4.4.6. Kontaktisikule peab olema tagatud juurdepääs ärisuhete loomise aluseks või eelduseks olevale informatsioonile, sh kliendi isikut ja tema majandustegevust kajastavale informatsioonile, andmetele või dokumentidele. Samuti tagab juhatus kontaktisikule õiguse vajadusel osaleda

¹³ Rahapesu andmebüroo kontaktisiku määramise tingimuste kohta vt RahaPTS § 29 lõige 3.

juhatus koosolekul, kui kontaktisik peab seda oma ülesannete täitmisest tulenevalt vajalikuks.

- 4.4.7. Kontaktisiku kontaktandmed teatatakse Finantsinspeksioonile. Kohustatud isik teavitab Finantsinspeksiooni mõistliku aja jooksul uue kontaktisiku määramisest või kontaktandmete muutumisest.

4.5. Nõuded protseduurireeglitele

- 4.5.1. Kohustatud isiku juhatus peab tagama hoolsuskohustuse täitmise lähtuvalt käesolevas juhendis toodud soovitudest ning arvestades, et rakendatavad meetmed oleksid asjakohased, vastaksid teenusepakkuja tegevusprofiilile ning oleksid kooskõlas klientide ning tehingute iseloomu ja ulatuse ning kaasnevate rahapesu või terrorismi rahastamise riskidega.
- 4.5.2. Protseduurireglid peavad sisaldama instruksioone nende uuendamiseks, tegevusprotseduuride kirjeldamiseks ja vastavate kontrollimehhanismide rakendamiseks ning töötajate asjakohaseks instrueerimiseks.
- 4.5.3. Protseduurireglid peavad sisaldama asjakohaseid regulatsioone hoolsusmeetmete kohaldamise, rahapesu ja terrorismi rahastamise riski hindamise ja -juhtimise, sh juhtkonna regulaarse ja *ad hoc* informeerimise kohta, samuti teabe kogumise ja andmete säilitamise ning Rahapesu andmebüroole teatamiskohustuse täitmise korda. Protseduurireglites tuleb kirjeldada täpseid tegevusi¹⁴, mida kohustatud isik erinevate hoolsusmeetmete täitmiseks kliendisuhete loomisel ning tehingute juhuti tegemisel ja vahendamisel teeb.
- 4.5.4. Protseduurireglid peavad sisaldama muu hulgas korda kliendi ja tema tegevuse, tegelike kasusaajate, tehingutesse kaasatud vahendite allika ning päritolu, tehingute eesmärgi, tehingute vastaspoole, riikliku taustaga isikute või rahvusvaheliste sanktsioonide subjektide tuvastamiseks. Samuti tuleb protseduurireglites sätestada vastavate andmete säilitamise, tehingute reaajas jälgimise (ehk skriinimise) ja hilisema analüüsimise (ehk monitoorimise) põhimõtted kahtlaste ja ebaharilike tehingute tuvastamiseks ning nendest teatamiseks.
- 4.5.5. Protseduurireglites sätestatakse kooskõlas muude sisekontrollieeskirjadega hoolsusmeetmete rakendamise ja käesoleva juhendi punktis 4.2.8. kirjeldatud koolituste ja informeerimise korra täitmise ning kontrollimise ja kontrollimise eest vastutavate isikute või allüksuste kohustused. Lisaks hoolsusmeetmete rakendamisega kaasnevatele protsessidele, tuleb protseduuridega tagada nimetatud meetmete täitmise kontroll ja vastavate protsesside regulaarne hindamine, et tagada nii rakendus kui kontrollimehhanismide proportsionaalne toime koos muude sisemiste regulatsioonidega.
- 4.5.6. Kohustatud isikute protseduurireglid peavad olema koostatud kirjalikus vormis. Protseduurireglid võivad sisalduda erinevates dokumentides ning need võivad olla töötajatele kätte saadavaks tehtud kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis.
- 4.5.7. Protseduurireglites kirjeldatud meetmete kohaldamisel tuleb lähtuda läbivalt riskipõhisest lähenemisest, mistõttu tuleb pidevalt hinnata erinevate tegevuste ja toimingute juures rahapesu ja terrorismi rahastamise riski ning vajadusel meetmeid tugevdada või ajakohastada.

¹⁴ Näiteks, kui protseduurireglites kirjeldatakse füüsilise isiku isikusamasuse tuvastamist, siis tuleb kirjeldada, milliseid andmeid kontrollitakse ja kogutakse.

4.6. Riskipõhine lähenemine

- 4.6.1. Kohustatud isik peab nii enda kui ka oma klientide tegevuses ära tundma, hindama ning mõistma rahapesu ja terrorismi rahastamisega seotud riske ning kohaldama meetmeid, et nimetatud riske maandada. Kohaldatavad meetmed peavad olema vastavuses määratud riski astmega.
- 4.6.2. Riskipõhisel lähenemisel peab kohustatud isik hindama, milline on tõenäosus riskide realiseerumiseks ning milline on nende realiseerumise tagajärg. Tõenäosuse hindamisel tuleb arvestada vastavate asjaolude esinemise võimalikkusega, sh peab arvestama võimalikke ohtusid, mis võivad mõjutada nii kliendi kui teenusepakkuja tegevust, ja võimalust, et antud ohu esinemise tõenäosus suureneb.
- 4.6.3. Kohustatud isikud peavad rakendama kõiki hoolsusmeetmeid. Meetmete rakendamise ulatus sõltub konkreetse ärisuhte või tehingu iseloomust või tehingus või ametitoimingus osaleva isiku või kliendi riskiastmest, sh lähtuda tuleb „tunne oma klienti“ põhimõttest¹⁵. RahaPTS näeb ette üksikud erandid, mis puudutavad teatud hoolsusmeetmete automaatset kohaldamist, nn summapõhist teatamiskohustust, vastavalt RahaPTS § 32 lõikele 3.
- 4.6.4. Kliendi või tehingus osaleva isiku riskiastmete määramisel ja sisustamisel tuleb kohustatud isikul arvestada muu hulgas järgmiste riskikategooriatega¹⁶:
- 4.6.4.1. *Kliendirisk*, mille riskifaktorid tulenevad tehingus osaleva isiku või kliendi isikust, mh tuleb arvestada:
- isiku õiguslikku vormi, juhtimisstruktuuri, tegevuse valdkonda, sh kas tegemist on usaldusfondi, seltsingu või muu sellise lepingulise õigusliku üksusega või juriidilise isikuga, kellel on esitajaaktsiad;
 - kas tegemist riikliku taustaga isikuga¹⁷;
 - kas isiku esindajaks on juriidiline isik;
 - kas füüsilisest isiku tegelik kasusaaja on keegi kolmas isik¹⁸;
 - kas isiku tegelike kasusaajate selgitamine on raskendatud, tulenevalt keerukatest ja läbipaistmatutest omanikusuhetest;
 - isiku residentsust, sh kas tegemist on madala maksumääraga piirkonnas registreeritud isikuga¹⁹;
 - kas isik on rahvusvahelise sanktsiooni subjekt²⁰;
 - võimalust isiku kvalifitseerimiseks teatud kliendikategooria tüüpkliendina;
 - isiku, tema koostööpartnerite, omanike, esindajate jms isikutega suhtlemise kogemusest tulenevad asjaolud (Näiteks, varasema ärisuhte käigus tuvastatud kahtlased tehingud);
 - tegevuse kestvust, ärisuhete iseloomu;
 - osutatava teenuse või müüdava toote liiki ja iseloomu (kas osutatav teenus või müüdav toode on ebatavaline või puudub majanduslik mõttekus; kas osutatav teenus või müüdav toode võib olla seotud kuritegevuse või massihävitusrelvade arenduse rahastamisega; kas kliendi asukoha ning osutatava teenuse või müüdava kauba sihtkohtade vahel on märkimisväärne vahemaa; jne);

¹⁵ Vt käesoleva juhendi punkti 6.2.

¹⁶ Kohustatud isikud võivad kasutada ka teistsuguseid riskikategooriate liigitusvõimalusi ja nende määramise faktorite loetelusid.

¹⁷ Riikliku taustaga isiku mõiste kohta vt käesoleva juhendi punkti 7.2.

¹⁸ Vt käesoleva juhendi punkt 7.3.

¹⁹ Maksuvabad ja madala maksumääraga territooriumite nimekiri.

<http://www.emta.ee/index.php?id=1950>. (05.06.2013).

²⁰ Rahvusvaheliste sanktsioonide subjektide konsolideeritud nimekiri. Ingl. k. *Consolidated list of persons, groups and entities subjekt to EU financial sanctions*. Arvutivõrgus: http://eeas.europa.eu/cfsp/sanctions/consolid_en.htm. (05.06.2013).

- kas isik osaleb tehingutes, kus on suur osa sularahal (nt valuutavahetuspunktid, hasartmänguteenuste pakkujad);
- kas isiku kliendid on ühed ja samad isikud või toimub pidev klientide muutus;
- kas isiku kliendibaas on kiiresti kasvanud;
- kas isik pakub teenust anonüümsetele klientidele;
- teenuse või müüdava toote edastamiseks kasutatava teenusepakkujaga seotud riskifaktori olemasolu ja iseloomu;
- isiku poolt väljaspool kohustatud isikut kasutatavate teenuste või tarbitavate toodete liiki ja iseloomu;
- füüsilise isiku personaalse tegevuse iseloomu;
- kas isiku vara päritolu või tehinguks kasutatavate rahaliste vahendite allikas ning päritolu on kergesti tuvastatav;
- kas isik on tuvastatud näost-näku kohtudes või interneti vahendusel.

4.6.4.2. *Toote- või teenuserisk*, mille riskifaktorid tulenevad kliendi majandustegevusest ja konkreetse toote või teenuse avatusest võimalikele rahapesuriskidele, mh:

- privaatpangandus, personaalpangandus;
- valuutavahetus, konverteerimistehingud;
- alternatiivsete maksevahendite, e-raha vahendus;
- hasartmänguteenuste pakkumine nii kasiinos, interneti vahendusel kui ka spordivõistlustel;
- kulla, sh romukulla²¹, ja vääriskivide ost ning müük;
- vääriskaupade²² ost ning müük;
- internetireklaami pakkumine;
- innovatiivsete teenuste pakkumine;
- äriühingute asutamine, müük, haldamine.

4.6.4.3. *Maa- või geograafiline risk*, mille riskifaktorid tulenevad erinevate riikide õiguskeskkonna erinevustest:

- kas riigis rakendatakse rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisel rahvusvaheliste standarditega kooskõlas olevaid õigusnorme²³; kas riigis on kõrge kuritegevuse tase, sh narkokuritegevuse tase;
- kas nimetatud riik teeb koostööd mõne kuritegeliku ühendusega; kas kuritegelikud ühendused kasutavad nimetatud riiki enda tegevuse teostamiseks;
- kas nimetatud riigis tegeletakse massihävitusrelvade leviku rahastamisega²⁴;
- kas nimetatud riigis on kõrge korruptsioonitase;
- kas selle riigi suhtes on rakendatud või rakendatakse rahvusvahelisi sanktsioone²⁵;
- kas selle riigi suhtes on kohaldatud muid meetmeid²⁶ või avaldatud rahvusvaheliste organisatsioonide seisukohti²⁷.

²¹ Ingl. k. *Scrap Gold*.

²² Ingl. k. *Trader in high value goods*.

²³ Kolmandate võrdväärsete riikide loend.

http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/financial-crime/3rd-country-equivalence-list_en.pdf. (05.06.2013).

²⁴ Vt käesoleva juhendi punkti 3.3.

²⁵ Nimekiri riikide suhtes kohaldatavate piiravate meetmete kohta.

<http://www.vm.ee/?q=et/taxonomy/term/89>. (05.06.2013).

²⁶ Nimekiri kõrge rahapesu riskida ja koostööd mittetegevatest riikidest. Ingl. k. *High-risk and non-cooperative jurisdictions*. Arvutivõrgus: <http://www.fatf-gafi.org/topics/high-riskandnon-cooperativejurisdictions/>. (05.06.2013).

²⁷ Vt: Euroopa Nõukogu rahapesu ja terrorismirahastamise tõkestamise meetmeid hindav ekspertkomitee Moneyval. Arvutivõrgus: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/default_EN.asp. (08.02.2013).;

The Office of Foreign Assets Control.

(05.06.2013).

Arvutivõrgus: <http://www.ustreas.gov/offices/enforcement/ofac/>.

Arvutivõrgus:

Arvutivõrgus:

- 4.6.5. Võttes arvesse eelnimetatud riskikategooriaid, peab kohustatud isik määrama tehingus osaleva isiku või kliendi riskiastme²⁸, näiteks kas kliendi rahapesu või terrorismi rahastamise riskiaste on madal, tavaline või kõrge või vastab see muule kohustatud isiku poolt määratud ja kasutatavale riskitaseme kvalifikatsioonidele.
- 4.6.6. Kohustatud isik peab iga riskikategooria mõju määramiseks hindama selles riskikategoorias olevate riskifaktorite esinemise tõenäosust. Konkreetse riskikategooria mõju määramiseks võib kasutada seda iseloomustavate riskifaktorite esinemise kvalifitseeruvat kogust²⁹, et teatud lävendi ületamisel lugeda konkreetne riskifaktor antud isiku suhtes „mõju omavaks“ või „mõju mitte omavaks“.
- 4.6.7. Teatud suunised madala riskiastme määratlemisel
- 4.6.7.1. Kliendi riskiaste on üldjuhul madal, kui üheski riskikategoorias ei esine mõju omavat riskifaktorit, mistõttu võib väita, et klient ja tema tegevus vastab tunnustele, mis ei ole erinev tavapärase ja läbipaistva tegevusega isikust³⁰, seejuures puudub kahtlus, et kliendi tegevus võib tõsta rahapesu ja terrorismi rahastamise tõenäosust.
- 4.6.7.2. Olukordades, kus vajalike hoolsusmeetmete rakendamine tuleneb õigusaktidest ning info kliendi ja tema tegeliku kasusaaja kohta on avalikult kättesaadav³¹, kus isiku tegevus ja tehingud on kooskõlas tema igapäevase majandustegevusega ning ei erine teiste sarnaste klientide makse ja käitumistavadest või kus tehingu osutamisel on kvantitatiivsed või muud absoluutsed piirangud, võib kohustatud isik käsitleda kliendi eeldatavat rahapesu või terrorismi rahastamise riski madalana.
- 4.6.7.3. Olukorras, kus vähemalt üks riskikategooria on kvalifitseeritav kui kõrge, ei saa rahapesu või terrorismi rahastamise riskiaste olla üldjuhul madal. Vastupidiselt ei tähenda madal risk ilmingimata seda, et kliendi tegevust ei võiks üldse seostada rahapesu või terrorismi rahastamisega.
- 4.6.7.4. Kui ärisuhtest, kliendi või tehingu poole isikust või tehingust tulenev risk on madal lähtuvalt tehingu poole või kliendi suhtes määratud riskiastmetest ja täidetud on RahaPTS §-s 18 sätestatud muud tingimused³², võib kohustatud isik rakendada hoolsusmeetmeid lihtsustatud korras, kuid ei või jätta hoolsusmeetmeid üldse rakendamata. Lihtsustatud korras hoolsusmeetme kohaldamisel võib kohustatud isik määrata hoolsusmeetmete täitmise ulatuse.
- 4.6.8. Teatud suunised kõrge riskiastme määratlemisel
- 4.6.8.1. Kliendi riskiaste on üldjuhul kõrge, kui riskikategooriaid kogumis hinnates tekib kahtlus, et kliendi tegevus ei ole tavapärase või läbipaistev, sh esineb mõju omavaid riskifaktoreid, mistõttu võib eeldada, et rahapesu ja terrorismi rahastamise tõenäosus on suur või märgatavalt suurenenud. Kliendi riskiaste on kõrge ka juhul, kui seda eeldab

²⁸ Lisas 1 on toodud näitena võimalik mudel riskikategooriate hindamiseks ning kliendi riskiastme määratlemiseks, mis arvestab käesoleva juhendi punktis 4.6. tooduga.

²⁹ Kvalifitseeruva koguse määramisel ja iga üksiku riskifaktori mõju määramisel tuleb arvestada kohustatud isiku varasema kogemuse põhjal kujunenud seisukohti.

³⁰ St vastab keskmisele ja mõistliku käitumisega isikule.

³¹ Näiteks börsiettevõtted, riigi ja kohaliku omavalitsuse asutused, sihtasutused, Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigi või kolmanda riigi, kus rakendatakse samaväärseid rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise reegleid, territooriumil registreeritud krediidi- ja finantseerimisasutused.

³² Lihtsustatud korras võib hoolsusmeetmeid kohaldada ainult RahaPTS §-s 18 toodud tingimustel.

mõni riskifaktori tunnus *per se*³³. Seejuures ei tähenda kõrge risk ilmingimata seda, et klient tegeleb rahapesu või terrorismi rahastamisega.

- 4.6.8.2. Juhul, kui kohustatud isik hindab kliendi või tehingus osaleva isiku riskiastet kõrgeks, peab kohustatud isik kohaldama hoolsusmeetmeid võrreldes tavapärasega tugevdatud korras³⁴, et kohaselt hallata vastavaid riske. Seejuures tuleb hoolsusmeetmeid tugevdatud korras kohaldada kooskõlas RahaPTS §-dega 19, 21 või 22.
- 4.6.9. Kohustatud isik peab riskiastme määramise dokumenteerima, seda ajakohastatama ning need andmed vastavalt vajadusele pädevatele asutustele kättesaadavaks tegema.

5. Ärisuhete loomine

- 5.1. Ärisuhte aluseks oleva kestvuslepingu tingimused sisalduvad kohustatud isiku teenuste osutamise üldtingimustes ja/või arveldus- või muude lepingute üld- ja/või tüüptingimustes.
- 5.2. Kohustatud isikute ärisuhted klientidega reguleeritakse kirjalikus või kirjalikku taasesitamist võimaldavas või elektroonilises vormis sõlmitud lepingutega.
- 5.3. Ärisuhte loomise eelduseks on kliendi selgesõnaline ja fikseeritud kinnitus täita kohustatud isiku poolt kehtestatud ärisuhte loomiseks ning tehingute tegemiseks vajalikke tingimusi.
- 5.4. Kohustatud isiku siseprotseduuridega tuleb sätestada tingimused, mille alusel määratakse kliendi poolt kasutatavad teenused ja nende maht. Kohustatud isik peab eelnevalt veenduma, et pakutav teenus vastab kliendi tegelike tahteavalduste sisule, on kooskõlas konkreetse lepingu olemuse ja eesmärkidele ning on vastavuses kliendile omistatud riskiastmega.
- 5.5. Ärisuhte loomist reguleerivad protseduurireeglid peavad lisaks seaduses sätestatule sisaldama ka:
 - kohustatud isiku poolt ärisuhte loomise ning seejuures kestvuslepingute sõlmimise ja tehingute tegemise eelduseks vajalike tingimuste tutvustamist, sh kliendi tahteavalduse fikseerimise, ärisuhte ja tehingu eesmärgi väljaselgitamise korda;
 - nõuet kliendilt kinnituse saamiseks selle kohta, et klient on teadlik ja aru saanud vastavate tingimustega seatud kohustustest, sh tema poolt ärisuhte loomiseks vajaliku teabe esitamise nõudest³⁵ ja vormist.
- 5.6. Ärisuhte loomisel peavad klient või tema esindaja ja kohustatud isiku esindaja viibima samas kohas³⁶. See tähendab, et potentsiaalsel kliendil või tema esindajal on kohustatud isiku esindajaga vahetu kontakt. Vahetu kontakt eeldab kohustatud isiku esindaja vahetut suhtlemist kliendiga, et hinnata tema tahteavalduse sisu ja eesmärgi vastavust tegelikule tahtele. Vahetu kontakti käigus kogetu abil on seejuures võimalik määrata täpsemini kliendi riskiaste. Kontakt võib toimuda väljaspool kohustatud isiku püsiva tegutsemise asupaika, kui selle käigus täidetakse vähemalt samu hoolsuskohustusi kui tavapärastel juhtudel.
- 5.7. Seaduses sätestatud juhtudel ja kohustatud isiku juhatuse või juhatuse poolt volitatud isiku poolt eelnevalt aktsepteeritud erandjuhtumitel, mille asjaolud on selgelt formuleeritud kohustatud isiku

³³ Näiteks olukorrad, kui isik on riikliku taustaga isik, isik osutab teenuseid alternatiivsete maksevahenditega, tegemist on rahvusvahelise sanktsiooni subjektiga jne. (Tegemist ei ole ammendava loeteluga ning kohustatud isik peab vastavate riskifaktorite määramisel lähtuma oma varasemast kogemusest).

³⁴ Tugevdatud korras kohaldatavad hoolsusmeetmed hõlmavad endas kohustusi, mis tulenevad RahaPTS §-st 19.

³⁵ Protseduurireeglites tuleb ette näha kliendi teavitamine vastutusest, mis kaasneb ärisuhte loomisel ja/või tehingute tegemisel väära, eksitava või puuduliku teabe esitamise eest.

³⁶ Üldjuhul ei saa ärisuhtet luua sidevahendi abil, kuid RahaPTS § 15 näeb ette erandid sellest reeglist.

protseduurireeglites, on võimalik ärisuhet luua ilma vahetu kontaktita ehk kliendiga samas kohas viibimata.

5.8. Vahetu kontaktita ärisuhete loomise juhud ja kord tuleb eraldi sätestada vastavates protseduurireeglites, sh meetmed hoolsusmeetmete hilisemaks rakendamiseks ning kaasnevate riskide haldamiseks. Ärisuhte vahetu kontaktita loomise protseduurireglid peavad kehtestama korra, mille rakendamise kaudu on võimalik tagada RahaPTS-i § 15 lõikes 4 sätestatud tingimuse järgimine. Protseduurireeglites peab olema kirjeldatud vähemalt:

- tegevusjuhend kliendi maksejuhiste aktsepteerimise või täitmise kohta enne kõigi hoolsusmeetmete rakendamist;
- tegevusjuhend olukorraks, kui isikusamasuse ja muude andmete tuvastamine toimub elektrooniliste isikusamasuse tuvastusmeetmete vahendusel;
- tegevusjuhend olukorraks, kus vajalikke hoolsusmeetmeid ei ole võimalik täita (isiku tuvastamine ei õnnestu kohustatud isiku poolt määratud aja jooksul), mille tulemusel ei saa kliendi tahteavaldusi aktsepteerida;
- tegevusjuhend olukorraks, millega tagatakse, et füüsilise isiku digitaalse isikusamasuse tuvastamise korral ei toimuks välismaksed või tehingu ja teenusega seotud summad ei ületaks kokku ühes kalendrikuus 2000-eurost piirmäära;
- tegevusjuhend vahetu kontaktita loodud ärisuhe lõpetamise kohta.

5.9. Vahetu kontaktita ärisuhte loomisel võib isiku tuvastamiseks esitatud andmete kontrollimisel kasutada:

- kirjalikult või elektrooniliselt edastatud isikut tõendava dokumendi tõestatud või kinnitatud koopiat;
- elektroonilisi isikusamasuse tuvastamise meetmeid, kontrollides seejuures elektroonilist allkirja ja sertifikaadi kehtivust³⁷;
- kohustatud isiku enda poolt kogutud andmeid ja/või avalikke andmekogusid, et kontrollida isikukoodi, registrikoodi, äriühingu esindajate andmeid ja aadressi.

Kohustatud isik võib kasutada ka muid arusaadavalt loetavaid dokumente isiku tuvastamiseks, sh teiste krediidasutuste, notarite, välisesinduste, ametiasutuste, välismaiste äripartnerite jne kinnitusi.

5.10. Kohustatud isikuga kehtvuslepingu sõlmimisel eeldatakse poolte asjakohast³⁸ suhtumist, mistõttu peavad kohustatud isikud oma protseduurireeglites sätestama piirangud, eesmärgiga vältida liigsete riskide tekkimist ning tagada vastavate suhete loomise selleks sobival ajal või kohas. Vahetu kontaktita loodud ärisuhete puhul kaasneva riski määratlemisel tuleb arvestada mitte ainult üksiku tehingu, vaid kõigi sarnaste tehingute ja teenuse riskiga kogumis ning nende mõju institutsionaalsel tasandil³⁹.

5.11. Hoolsusmeetmete kohaldamise eesmärk ei ole üksnes kliendi isikusamasuse tuvastamine. Hoolsusmeetmete kohaldamise piisavaks täitmiseks tuleb lugeda olukorda, kus muu hulgas määratakse ka kliendi riskiaste (Kliendi riskiastme määramine on kirjeldatud punktides 4.6.5-4.6.8.).

³⁷ Mõeldud on ID kaardi sertifikaadi kontrolli. ID-kaardiga väljastatakse igale kasutajale kaks sertifikaati, millest üks on isiku tuvastamiseks elektroonilises keskkonnas ning teine elektroonilise allkirja andmiseks. Sertifikaati võib võrrelda allkirjanäidisega - see on avalik ja selle abil saavad kõik kontrollida, kas antud allkiri on tõepoolest ehtne. Sertifikaadis on kirjas ka isikuandmed, sealhulgas nimi ja isikukood.

³⁸ Kehtvuslepingute sõlmimisel peab arvestama, kas tegemist võib olla isiku jaoks esmasuhtega (Näiteks, tegevust alustav äri- või mittetulundusühing vms) mõnest muust tehingust tulenev vajadus kehtvuslepingu sõlmimiseks (laenuleping), kas tegemist on residendiga või mitte jms. Kohustatud isiku asjakohane suhtumine eeldab asjaoludest lähtuva käitumise kujundamist, et tagada hoolsusmeetmete kohane rakendamine.

³⁹ Institutsionaalsel tasandil tekivad riskid eelkõige teatud tüüpi tehingute paljususe korral, kus krediidi- ja finantseerimisasutus ei ole võimeline hindama tehingutega seonduvaid rahapesu ja terrorismi rahastamisega seotud riske.

- 5.12. Ärisuhte erakorralisel lõpetamisel RahaPTS §-st 27 tulenevatel alustel võib kehtestada erinevad tähtajad teenuste osutamiseks (eelkõige piirangud tehingute tegemiseks) ja ärisuhte (kestvuslepingu) lõpetamiseks. Ärisuhte erakorralisel ülesütlemlisel tuleb kohustatud isiku siseprotseduurides sätestada kord kliendi vahendite edasiseks kasutamiseks (Näiteks, makse lubamine mõnes teises Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigi või kolmanda võrdväärse riigi krediidasutuses avatud kontole). Sularahas väljamaksete tegemine ei ole lubatud.

6. Hoosuskohustuse täitmine

6.1. Hoosusmeetmed

- 6.1.1. Käesolevas juhendis toodud nõudeid tuleb rakendada ärisuhte loomisel ning ärisuhte kestel.⁴⁰ Hoosusmeetmeid tuleb rakendada ka siis, kui tekib rahapesu või terrorismi rahastamise kahtlus või kui kohustatud isik kahtleb kliendi poolt esitatud dokumentide või muude andmete õigsuses ehk kliendi tegevuses ilmnevad asjaolud, mis erinevad tavapärasest käitumisest ning viitavad mõju omavate riskifaktorite olemasolule. Hoosusmeetmeid tuleb rakendada ka olukorras, kus on mõistlik⁴¹ eeldada, et tegemist võib olla rahapesu või terrorismi rahastamisega või kus kohustatud isikul ei ole tekkinud veendumust kohaldatud meetmete piisavuse osas. RahaPTS-s toodud hoosusmeetmete loetelu⁴² sätestab miinimumkriteeriumid ja on imperatiivse sisuga. Kohustatud isik võib täiendavalt rakendada ka teisi, seaduses sätestamata hoosusmeetmeid, tulenevalt kliendi tegevusvaldkonnast või –piirkonnast, samuti tehingu eripärast ning nendega kaasnevatest riskidest.
- 6.1.2. Kohustatud isikud peavad lisaks seaduses sätestatud hoosusmeetmetele hindama igakülselt kliendi tehingute ja toimingute sisu ja eesmärki, tuginedes krediidi- ja finantseerimisasutustele omasele üldiselt tunnustatud kutseoskuse nõuetele, selgitamaks tehingu, toimingu või kasutatavate vahendite võimalikku seotust rahapesu või terrorismi rahastamisega.
- 6.1.3. Kohustatud isik on hoosusmeetmeid RahaPTS § 13 lõike 1 mõttes kohaldanud piisavalt, kui kohustatud isikul tekib sisemine veendumus, et on täitnud eelnevalt nimetatud sättest tuleneva kohustuse.⁴³ Sisemise veendumuse arvestamisel võetakse arvesse mõistlikkuse põhimõtet.

6.2. Kliendi isikusamasuse tuvastamine

- 6.2.1. Kliendi isikusamasuse tuvastamisel tuleb lähtuda „tunne oma klienti“ põhimõttest. Nimetatud põhimõtte tähendab seda, et lisaks isiku isikusamasuse tuvastamisele tuleb tuvastada ka isiku kui potentsiaalse ärisuhtes oleva kliendi tegevusprofiil, tegevuse eesmärk, tegelik kasusaaja⁴⁴, vajadusel tehingutes kasutatavate vahendite allikas ja päritolu ning muu sarnane oluline informatsioon ärisuhte loomiseks. Tehingute teostamisel tuleb tuvastada kliendi isikusamasus ja hinnata tehingute vastavust lähtuvalt tema põhitegevusaladest ning varasematest maksetavatest.
- 6.2.2. Lähtuvalt käesoleva juhendi punktis 4.6. toodud riskipõhisest lähenemisest peab kohustatud isik valima muu hulgas „tunne oma klienti“ põhimõtte sobiva ulatuse.

⁴⁰ Hoosusmeetmete kohaldamise kohustuse kohta vt RahaPTS § 12 lõiked 1 ja 2.

⁴¹ Mõistlikkuse põhimõtte kohta vt võlaõiguse seaduse § 7.

⁴² Hoosusmeetmed on sätestatud RahaPTS §-s 13.

⁴³ Näiteks, olukorras, kus kliendi riskiaste on kõrge, ei saa piisavaks pidada vahendite allika ning päritolu tuvastamisel üldsõnalist põhjendust (rahalised vahendid on kliendi säästus, omavahendid, saadud laen, teenitud vahendid jne). Kõrge riskiastme puhul peab kohustatud isik kohaldama hoosusmeetmeid tugevdatud korras, st võtma kasutusele lisameetmeid andmete õigsuses veendumiseks RahaPTS § 19 lõike 3 mõttes. Sellisel peab kohustatud isikul tekkima esitatud andmete põhjal sisemine veendumus rahaliste vahendite legaalses päritolus.

⁴⁴ Tegelik kasusaaja on füüsiline isik, kes teostab oma mõju ära kasutades kontrolli tehingu, toimingu või teise isiku üle ja kelle huvides, kasuks või arvel tehingu või toiming tehakse. Tegelik kasusaaja tuvastamise kohta vt käesoleva juhendi punkte 7.3 ja 8.3.

- 6.2.3. Kohustatud isikud peavad tuvastama kliendi isikusamasuse ja tegeliku kasusaaja mõistliku aja jooksul enne kestvuslepingu sõlmimise toimingutega alustamist või selle sõlmimise ajal. Tehingus osaleva isiku isikusamasus tuleb tuvastada enne tehingu sooritamise toimingutega alustamist või tehingu tegemise ajal.
- 6.2.4. Isikusamasuse tuvastamist puudutav teave ja dokumendid peavad olema säilitatud viisil, mis võimaldab täielikult ja ilma põhjendamatu viivitusega vastata Rahapesu andmebüroo, uurimisasutuse, kohtu või järelevalveasutuse asjakohastele järelepärimistele. Selleks peab kohustatud isik looma süsteemi, mis võimaldab tema tegevusspetsiifikat arvestades leida operatiivselt oma andmebaasidest ja dokumentide hulgast vajaliku teabe või dokumendi kliendi või tehingus osaleva isiku isikusamasuse tuvastamise kohta.
- 6.2.5. Ärisuhte loomisel on isikusamasuse tuvastamine ja kontrollimine kohustuslik kõikide finantsteenuste kasutamise korral, sõltumata sellest, kas tehingus osaleva isikuga sõlmitakse kestvusleping või mitte, arvestades seejuures RahaPTS-ist tulenevate eranditega.

7. Füüsilise isiku isikusamasuse tuvastamine ärisuhte loomisel

7.1. Üldnõuded

- 7.1.1. Füüsilise isiku isikusamasuse tuvastamine ja kontrollimine toimub üldreeglina ühe ja sama toiminguna isikut tõendava dokumendi alusel. Lisaks isiku isikusamasuse tuvastamisele tuleb tuvastada ka isiku kui potentsiaalse ärisuhtes oleva kliendi aadress, tegevusprofiil, kutse ja tegevusala, ärisuhte loomise eesmärk ja iseloom, vajadusel tegelik kasusaaja ning muu sarnane oluline informatsioon ärisuhte loomiseks.
- 7.1.2. Füüsilise isiku isikusamasus tuvastatakse dokumendi alusel vastavalt RahaPTS §-s 23 sätestatule. Isikusamasuse tuvastamiseks kohustatud isikule esitatud dokumenti tuleb hinnata järgmiselt:
- dokumendi kehtivust kehtivustähtaegade järgi;
 - isiku välist sarnasust ja ealist sobivust dokumendil kujutatud isiku välimusega;
 - isikukoodi vastavust esitaja soole ja vanusele;
 - välisriigi füüsilistele isikutele antavate koodides sisalduva informatsiooni osas tuleks dokumendi ehtsuses või isikusamasuses kahtlemise korral konsulteerida välisesinduste või muude pädevate asutustega.
- 7.1.3. Isikusamasuse tuvastamiseks esitatud dokumendist tehakse RahaPTS § 23 lõike 2 kohaselt isikuandmete ja fotoga lehekülgedest koopia⁴⁵. Dokumendi koopia peab olema tehtud sellise kvaliteediga, mis võimaldab sellel sisalduvate andmete arusaadavat väljalugemist. Seaduses ettenähtud andmed registreeritakse.
- 7.1.4. Füüsilise isiku elukoha aadressi ja kutse- või tegevusala registreerib kohustatud isik RahaPTS § 23 lõike 3 kohaselt isikusamasuse tuvastamise ja kontrollimise käigus isiku ütluste alusel. Elukoha puhul ei ole oluline mitte elanike registris või muus sarnases registris fikseeritud aadress, vaid koht, kus isik alaliselt või peamiselt elab. Kui isiku alalise elukoha kindlakstegemisel tekib raskusi (Näiteks, ei ole võimalik määratleda isiku elukohta või isikul mitu elukohta), siis tuleb välja selgitada isiku harilik viibimiskoht⁴⁶. Hariliku viibimiskohana ei saa käsitleda postkasti numbrit või nõudmiseni aadressi.

⁴⁵ Koopia tegemist asendab ka ID-kaardi haldusvahendi abil kuvatud andmete, sh isiku pildi salvestamine.

⁴⁶ Ingl. k. *Habitual residence*. Isiku harilik viibimiskoht on koht, kus on isiku tahe olla ja millise kohaga ta on seotud. Isiku harilik viibimiskoht ei ole pelgalt seal, kus isik „alaliselt või peamiselt“ elab, hariliku viibimiskoha

- 7.1.5. Füüsilise isiku elukoha tuvastamisel alalise elukoha või hariliku viibimiskoha alusel on vajalik lisaks registreerida ka selle koha aadress, kuhu kohustatud isik saab vajalikke teateid paber kandjal edastada.
- 7.1.6. Lisaks füüsilise isiku elukoha aadressile võib kohustatud isik üles märkida ka muud kontaktandmed, sh e-posti aadress, telefoninumber, Facebook'i konto, Skype'i konto ja muud sarnased andmed, ning kokku leppida teabe edastamise nimetatud sidevahendite vahendusel.
- 7.1.7. Tegevus-, töö või kutseala teadasaamine annab kohustatud isikule võimaluse hinnata, kas ärisuhe või tehingud on vastavuses kliendi tavapärase osalemisega tsiviilkäibes ja kas ärisuhtel või tehingul on selge majanduslik põhjendus. Ebaseaduslikul teel omandatud vahendite liikumise takistamise eesmärgil tuleb ärisuhte loomisel, lisaks isikusamasuse tuvastamisele, välja selgitada kliendi tegevusprofiil, mis seisneb kliendi peamiste töö- ja tegevusvaldkondade ja võimalike maksetavade fikseerimises. Oluline on pöörata tähelepanu isikutele ning nende asukohale, kellega klient teeb tehinguid.
- 7.1.8. Füüsilise isiku tuvastamisel tuleb välja selgitada ka see, kas isik on riikliku taustaga isik⁴⁷ või mitte.
- 7.1.9. Isiku tuvastamiseks vajalikke andmeid ja viiteid tuleb kontrollida usaldusväärsete ja sõltumatute infoallikate vahendusel (Näiteks: riiklikud registrid, ametiasutused, krediitiasutused, EV välisesindused ja välisriikide esindused Eestis, või muude asjakohaste ametiasutuste poolt kinnitatud dokumentide ja muud andmed). Erijuhtudel⁴⁸ (kui usaldusväärsete ja sõltumatute infoallikate kasutamine ei ole võimalik), võib isiku tuvastamisel tugineda dokumentide koopiade või mitteametlike esindajate või vahendajate kaudu edastatud informatsioonile või muule usaldusväärsele teabele, sh isiku omakäeliselt kirjalikult antud kinnitusele. Kohustatud isik peab enne tuvastatava isikuga tehingute või toimingute tegemist olema veendunud, et selliselt saadud informatsioon on piisav. Sellisel juhul lisatakse vastav märge tuvastamist kinnitavate dokumentide koopiatele ning seejärel kontrollitakse viivitamatult andmete ja dokumentide õiguspärasust.
- 7.1.10. Isiku tutvustamine või soovitamine kohustatud isiku juhtide, teiste klientide või äripartnerite poolt võib aidata kaasa kliendi isiku tuvastamisele, kuid vastavasisulised soovitusel ei asenda RahaPTS-is toodud nõudeid isikusamasuse tuvastamiseks ega vabasta kohustatud isikut nende nõuete täitmisest.
- 7.1.11. Kliendi isiklik tundmine või tema avalik tunnus ei ole aluseks seaduses sätestatud isikusamasuse tuvastamise siseprotseduuri mittetäitmiseks. Isikusamasust tuleb kontrollida ka kohustatud isiku poole tehingute või toimingute tegemiseks pöörduvatel avalikult tuntud ning nendega otseselt või kaudselt seotud isikutel.
- 7.1.12. Piiratud teovõimega isikute, sh alaealiste, puhul peab kohustatud isik samuti järgima isikusamasuse tuvastamise protseduuri. Alaealiste isikuandmete tuvastamisel peab kohustatud isik, lisaks käesolevas juhendis antud juhiste ning RahaPTS-is sätestatule, lähtuma tsiviilseadustiku üldosa seaduses ja perekonnaseaduses sätestatud normidest. Lisaks piiratud teovõimega isiku isikuandmetele tuleb isikusamasuse tuvastamisel kontrollida seadusliku esindaja (lapsevanema(te) või eestkostja(te)) isikuandmeid.

määramisel on olulised ka isiku kavatsused ning tulevikuplaanid seoses konkreetses riigis või kohas viibimisega. Tegemist on autonoomse mõistega ning ei sõltu seetõttu riigisisisest materiaaloigusest.

⁴⁷ Riikliku taustaga isiku kohta vt käesoleva juhendi punkt 7.2.

⁴⁸ Sellised juhud peavad olema reguleeritud kohustatud isiku sisemiste protseduurireeglitega. Asjakohastes dokumentides tuleb kajastada info tehtud erandi kohta.

- 7.1.13. Füüsilise isiku esindamise korral tuleb lähtuda käesoleva juhendi punktis 8.2. toodud nõuetest, rakendades neid füüsiliste isikute suhtes sobivas ulatuses.
- 7.1.14. Kliendi isiku tuvastamine ei ole ühekordne toiming. Kohustatud isik peab regulaarselt uuendama kliendi isikuandmeid ning tegevusprofiili, tagades andmete ajakohasuse kliendi riskiastmest lähtuva sagedusega⁴⁹.

7.2. Riikliku taustaga isikud

- 7.2.1. Kohustatud isik peab kehtestama siseprotseduurid, otsustamaks kas potentsiaalne klient või kliendi tegelik kasusaaja on teise Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigi või kolmanda riigi riikliku taustaga isik⁵⁰, riigisisese riikliku taustaga isik või isik, kes täidab või on täitnud olulisi ülesandeid rahvusvahelistes organisatsioonides.
- 7.2.1.1. Kohustatud isikud peavad kindlaks tegema riikliku taustaga isikute lähedased kaastöötajad ja perekonnaliikmed ainult siis, kui nende seotus avaliku võimu oluliste ülesannete täitjaga on avalikkusele teada või kui kohustatud isikul on põhjust arvata, et selline seotus on olemas.
- 7.2.1.2. Riikliku taustaga isikute puhul tuleb kohustatud isikutel rakendada lisaks asjakohastele hooldusmeetmetele täiendavalt muu hulgas järgmisi meetmeid:
- kliendilt vajaliku info küsimine, sh võtma tarvitusele kohased meetmed, et teha kindlaks varanduse ja rahaliste vahendite allikad, mida ärisuhte või tehingu raames kasutatakse;
 - andmete kontrollimine või päringu tegemine vastavatesse andmebaasidesse⁵¹ või avalikesse andmebaasidesse⁵²; või
 - päringu tegemine või andmete kontrollimine kliendi või isiku asukohamaa vastavate järelevalveasutuste või institutsioonide veebilehtedel.
- 7.2.2. Riikliku taustaga isikuga ärisuhte loomise peab otsustama kohustatud isiku juhatus või juhatuse poolt volitatud isik(ud). Kui kliendiga on ärisuhe loodud ja klient või tegelik kasusaaja osutub hiljem või saab riikliku taustaga isikuks käesoleva juhendi punkti 7.2.1. mõttes, siis on vajalik juhatuse (või juhatuse poolt volitatud isikute) informeerimine.
- 7.2.3. Kohustatud isik peab korraldama riikliku taustaga isikuga sõlmitud ärisuhtes regulaarset tugevdatud kontrolli, va õigusaktides nimetatud juhtudel.
- 7.2.4. Regulaarset kontrolli peab kohustatud isik teostama ka pärast isiku riikliku taustaga isikuna tegevuse lõpetamist, kui kohustatud isik hindab, tulenevalt riskipõhisest lähenemisest, et nimetatud isikuga kaasneb endiselt kõrgendatud risk.

7.3. Füüsilise isiku tegeliku kasusaaja tuvastamine

- 7.3.1. Füüsilise isiku tuvastamisel peab kohustatud isik kahtluse korral tuvastama ka füüsilise isiku tegeliku kasusaaja ehk isiku tegevust kontrolliva isiku.
- 7.3.2. Kahtlus tegeliku kasusaaja olemasolu kohta võib tekkida eelkõige juhul, kui hooldusmeetmete rakendamisel⁵³ tekib kohustatud isikul tunne, et füüsilist isikut on kallutatud⁵⁴ ärisuhte

⁴⁹ Kõrgema riskiastmega klientide puhul on soovitatav isikusamasuse tuvastamise aluseks olevaid andmeid uuendada vähemalt 1 kord aastas.

⁵⁰ RahaPTS § 20 lõike 1 kohaselt on riikliku taustaga isik füüsiline isik, kes täidab või on täitnud avaliku võimu olulisi ülesandeid, samuti selle isiku perekonnaliikmed ja lähedased kaastöötajad.

⁵¹ Erinevad andmebaasid, nt WorldCheck jt sisaldavad andmeid riikliku taustaga isikute tuvastamiseks.

⁵² Avalike andmebaaside all on mõeldud ka internetis saadavaid andmeid poliitikute ja valitsuse liikmete kohta.

loomisele või teingu tegemisele. Sellisel juhul tuleb pidada isikut, kes teostab füüsilise isiku üle kontrolli, füüsilise isiku tegelikuks kasusaajaks.

- 7.3.3. Arvestada tuleb, et hoolsusmeetmete rakendamisel, sh tegeliku kasusaaja tuvastamisel, tuleb lähtuda ka rahapesu ja terrorismi rahastamise riskist, mis sõltub kliendi tüübist, tema päritolumaast, ärisuhtest, tootest, teenusest või tehingust.

7.4. Seltsingud jt lepingulised ühendused

- 7.4.1. Seltsingute⁵⁵ identifitseerimisel tuleb eesmärgiks seada isikusamasuse tuvastamine kõigil seltsingu liikmetel või nende esindajatel samadel alustel, mis kehtivad füüsilistest isikutest klientide puhul. Tuvastada tuleb seltsingu tegelikud kasusaajad.
- 7.4.2. Seltsingute puhul tuleb välja selgitada ka nende tegevuse eesmärk ja vajadusel kasutatavate vahendite allikas ning päritolu. Väljaselgitamisel võib muu hulgas tugineda seltsingu esindaja poolt antud selgitustele ja kinnitustele. Kohustatud isik peab jälgima, et seltsingu poolt vahendite kasutamine oma tegevuse käigus vastaks varasemalt deklareeritud tegevuseesmärkidele.
- 7.4.3. Andmeid seltsingu liikmete ja nende esindajate kohta tuleb säilitada ning regulaarselt uuendada.

8. Juriidilise isiku isikusamasuse tuvastamine ärisuhte loomisel

8.1. Üldnõuded

- 8.1.1. Juriidiliste isikute tuvastamisel tuleb välja selgitada ärinimi, registrikood, asukoht ja tegevuskoht, andmed isiku õigusliku vormi, õigusvõime kohta ning informatsioon esindajate (seadusjärgsete ning kohustatud isiku eest esindama volitatud)⁵⁶ ja tegelike kasusaajate kohta. Samuti tuleb tuvastada ka isiku kui potentsiaalse ärisuhtes oleva kliendi tegevusprofiil, äripartnerid, tegevuse eesmärk, ärisuhte loomise eesmärk ja iseloom ning muu sarnane oluline informatsioon ärisuhte loomiseks.
- 8.1.2. Juriidilise isiku asukoha määramisel tuleb lähtuda nii asutamisriigi⁵⁷ kui ka asukoha teooriast⁵⁸, et välja selgitada, kas juriidilise isiku puhul võib olla tegemist maa- ja geograafilise riskiga punkti 4.6.4.3. mõttes.
- 8.1.3. Juriidilise isiku tegevuskoht tuleb määrata faktiliste asjaolude alusel, st kus toimub tootmine või kus osutatakse teenust⁵⁹.
- 8.1.4. Juriidilise isiku isikusamasuse ja õigusvõime tuvastamine ning kontrollimine toimuvad üldreeglina äriregistri (Eestis) või muu samaväärse registri andmete alusel või

⁵³ Näiteks, isiku tuvastamise protsessis ei vasta andmed tegelikkusele, rahaliste vahendite allika ning päritolu võib kahtluse alla seada, ärisuhte loomisel kogutud informatsioon osutub tehingute juhuti tegemisel valeks jne.

⁵⁴ Kallutatud ehk meelitatud, palutud, ähvardatud, äraostetud, ärakasutatud, sh valitsetud ärakasutatud isikut ülekaaluka teadmise, tahte või organisatsioonilise võimuparaadiga või on vms teel tahtlus tekitatud.

⁵⁵ Seltsingute õigusliku olemuse kohta vt võlaõigusseadus § 580 jj.

⁵⁶ Kõik suhtes kohustatud isikuga juriidilise isiku nimel ja arvel tegutsevad füüsilised isikud, kellel on õigus juriidilise isiku vahendite käsutamiseks, tuvastatakse vastavalt RahaPTS §-le 23 ja käesolevas juhendis toodud nõuetele.

⁵⁷ Asutamisriigi teooria kohaselt on juriidilise isiku asukohaks riik, kus juriidiline isik on asutatud.

⁵⁸ Asukoha teooria kohaselt on juriidilise isiku asukohaks riik, kus asub isiku tegelik asukoht (s.o juhatuse või juhatust asendava organi asukohas).

⁵⁹ Kui teenust osutatakse ainult internetis, siis on teenuse pakkumise koht ehk tegevuskoht riik, kus teenus on kättesaadav.

registreerimistunnistuse ära kirja või sellega samaväärse dokumendi (Näiteks, riikides, kus puudub riiklik register on samaväärseks notari poolt tõestatud asutamisdokumendid) alusel, mis on õigusaktides ettenähtud korras esitatud. Registrist väljastatavad või sellega samaväärsed dokumendid ei tohi olla välja antud varem kui 6 kuud enne esitamist kohustatud isikule.

- 8.1.5. Välisriigis välja antud dokumendid peavad olema legaliseeritud või *apostill*itud⁶⁰ ehk ühes riigis välja antud ametliku dokumendi kasutamiseks teises riigis on antud rahvusvaheliselt tunnustatud tõestus dokumendi ehtsuse⁶¹ kohta.
- 8.1.5.1. Leedu, Läti, Poola, Ukraina või Venemaa asutuste ja ametnike dokumendid legaliseerimist⁶² ega *apostill*'iga kinnitamist ei vaja.
- 8.1.5.2. Legaliseerimiseks peab dokument läbima nii selle väljastanud asutuse riigi kui ka dokumenti vastuvõtva riigi legaliseerimisega tegelevad ametiasutused⁶³ (tavaliselt välisministeeriumid).
- 8.1.6. Juriidilised isikud ei ole isikusamasuse tuvastamise korral kohustatud esitama registrikaardi väljavõtet, kui kohustatud isikul on arvutivõrgu kaudu vajalikus ulatuses ligipääs äriregistri, mittetulundusühingute ja sihtasutuste registri andmetele, sh ligipääs välisriigi vastavate registrite andmetele.
- 8.1.7. Juriidilise isiku tuvastamisel peab kohustatud isik registreerima juriidilise isiku juhataja, juhatuse või muu seda asendava organi liikmete nimed⁶⁴, nende volitused juriidilise isiku esindamisel ja juriidilise isiku põhilise tegevusvaldkonna. Kui eelnimetatud andmed ei nähtu registriväljavõttest või muust vastavast dokumendist, tuleb vastav teave saada muid dokumente ja/või usaldusväärseid infoallikaid kasutades.
- 8.1.8. Usaldusväärsete infoallikate kasutamise vajaduse, kriteeriumid ja/või loetelu sätestab kohustatud isik (Näiteks: võib kasutada riiklike registrite, ametiasutuste, krediitiasutuste, Eesti Vabariigi välisesinduste või Eestis asuvate välisriikide esinduste poolt väljastatud teavet).
- 8.1.9. Kohustatud isik peab välja selgitama juriidilise isikuga seotud riikliku taustaga isikute olemasolu⁶⁵. Kui riikliku taustaga isiku kohta juriidilise isiku esindaja käest saadud andmetest vastavaid seoseid ei ilmne, tuleb kahtluse korral teha päring vastavatesse andmebaasidesse.
- 8.1.10. Rahvusvaheliste organisatsioonide puhul tuleb välja selgitada nende tegevus, sh Eestis tegutsemise aluseks olevad dokumendid ning nõuda asjassepuutuvate dokumentide esitamist. Vajadusel tuleb kontrollida dokumentides sisalduvaid andmeid, mis on vajalikud ärisuhte loomiseks.

⁶⁰ *Apostill*'imine toimub vastavalt 05.10.1961 vastu võetud Haagi konventsioonile: *Abolishing the Requirement of Legalisation for Foreign Public Documents* (edaspidi Konventsioon), millega ühinenud riigid on omavahel loobunud keerulisest legaliseerimisest ja asendanud selle protseduuri lihtsama *apostill*'iga kinnitamisega. Haagi konventsioonide veebilehel (vt www.hcch.net) on ühinenud riikide loetelu. Nendest riikidest Eestisse jõudnud dokumendid peavad olema välisriigis vastava asutuse poolt kinnitatud *apostill*'iga ehk tunnistusega selle kohta, et need on välja antud pädeva ametniku poolt.

⁶¹ *Apostilli* koostav isik ei vastuta dokumendis sisalduva teabe õigsuse eest vaid kinnitab selle autentsust ehk allkirjade õigsust (vt Konventsiooni Art 2. „... *legalisation means only the formality by which the diplomatic or consular agents of the country in which the document has to be produced certify the authenticity of the signature, the capacity in which the person signing the document has acted and, where appropriate, the identity of the seal or stamp which it bears*”).

⁶² Legaliseerimist vajavad dokumendid, mis on pärit riikidest, mis ei ole ühinenud Konventsiooniga (nt Kanada).

⁶³ Legaliseerimise kohta saab täpsemat informatsiooni Eesti Välisministeeriumi kodulehelt (vt <http://www.vm.ee/?q=taxonomy/term/39>), kus muu hulgas legaliseeritakse Eestis välja antud dokumente.

⁶⁴ Äriseadustiku § 65 kohaselt on juhatuse liikmed ja nende õigused äriühingu esindamisel B-kaardil fikseeritud, kuid välisriikide vastavate registrite poolt väljastatud dokumentidest ja muudest samaväärsetest dokumentidest ei nähtu alati juriidilise isiku juhatuse või muu seda asendava organi liikmete andmeid.

⁶⁵ Riikliku taustaga isiku tuvastamise kohta vt käesoleva juhendi punkt 7.2.

8.2. Esindus

- 8.2.1. Kohustatud isik peab kindlaks tegema, kas isik tegutseb enda või teise (füüsilise või juriidilise) isiku nimel. Kui isik tegutseb teise isiku nimel, peab kohustatud isik selgitama ka selle isiku, kelle nimel tehinguid tehakse.
- 8.2.2. Juriidilise isiku isikusamasuse tuvastamise dokumendid esitab juriidilise isiku seadusjärgne või volitatud esindaja. Kohustatud isik peab veenduma esindusõiguse vastavuses õigusaktides sätestatud nõuetele⁶⁶. Kui esitatud dokumentidest ei selgu neid esitava füüsilise isiku esindusõigus ja/või volitus ei ole nõuetekohane, siis ei saa isikusamasuse tuvastamise (seega ka ärisuhte loomise või tehingu tegemise) protsessi jätkata.
- 8.2.3. Kohustatud isik peab välja selgitama esindaja esindusõiguse aluse, ulatuse ning kehtivuse aja. Esindajalt tuleb nõuda esindusõigust tõendava dokumendi esitamist. Täiendavat tähelepanu tuleb pöörata⁶⁷ selliste volitatud esindajate isikusamasuse ja esindusõiguse kontrollimisele, kes tegutsevad või kelle elukoht on juriidilise isikuga erinevas jurisdiktsioonis või kelle esindusõigused kestavad rohkem kui ühe aasta.
- 8.2.4. Täpsustada tuleb volitatud esindajale antud esindusõiguse ulatust (Näiteks, kas tegemist on ühekorde tehinguga või korduvate tehingute tegemisega teatud perioodi jooksul). Kohustatud isik peab jälgima volitatud esindajatele antud esindusõiguse tingimusi ning osutama teenuseid ainult esindusõiguse ulatuses.
- 8.2.5. Tulenevalt RahaPTS § 23 lõikest 5 on kohustatud isikul õigus nõuda välisriigi juriidilise isiku esindajalt tema esindusõigust tõendavat notariaalselt või sellega võrdsustatud korras kinnitatud dokumenti, mis on legaliseeritud või *apostill*'itud, kui välislepingust ei tulene teisti.
- 8.2.6. Volitatud ja seadusjärgsete esindajate esindusõiguse käsitlemisel tuleb kindlaks teha, kas esindaja tunneb oma klienti⁶⁸. Esindaja ja esindatava tegelike suhete olemuse selgitamiseks peab esindaja teadma tema poolt esindatava isiku tahteavalduste sisu ja eesmärgi, samuti peab ta oskama vastata muudele asjakohastele küsimustele esindatava tegevuse asukoha, tegevusalade, käibe ja tehingupartnerite, teiste seotud isikute ja tegelike kasusaajate kohta. Lisaks peab esindaja allkirjaga kinnitama, et on teadlik ja veendunud esindatava tehingus kasutatavate vahendite allikast ning legaalsest päritolust.

8.3. Tegelik kasusaaja tuvastamine

- 8.3.1. Juriidilise isiku tuvastamisel peab kohustatud isik registreerima juriidilise isiku tegeliku kasusaaja⁶⁹.

⁶⁶ Üldjuhul eeldatakse, et juriidilist isikut esindab seaduse järgne esindaja või selleks volitatud isik. Välisriikides koostatud volikirjade ja muude dokumentide puhul peab arvestama, et need peavad olema legaliseeritud või *apostill*'itud (vt käesoleva juhendi 8.1.5.).

⁶⁷ Esindusõigust sisaldava dokumendi käsitlemisel tuleb välja selgitada ka see, kas seda välja andnud isikutel oli vastav pädevus.

⁶⁸ Juriidilist isikut esindavalt isikult eeldatakse selle isiku majandus- ja kutsetegevuse, tehingute eesmärkide, tegevuspartnerite, tehingutes kasutatud vahendite allika ning päritolu, omanikeringi jms teadmist.

⁶⁹ Tegelik kasusaaja mõiste hõlmab ka äriühingu füüsilisest isikust aktsionäre või osanikke, kellele kuuluvad või kes teostavad kontrolli rohkem kui 25% aktsiate või osade või hääleõiguste üle otsese või kaudse omamise kaudu (isik, kellele kuulub rohkem kui 25% aktsiatest või osadest selles ettevõttes, keda peetakse tegelikuks kasusaajaks.), kaasa arvatud esitajaaktsiate või -osade kujul, samuti äriühingu füüsilisest isikust aktsionäre või osanikke, kes teostavad muul viisil kontrolli äriühingu juhtimise üle. Hääleõiguste kindlaksmääramisel ja mõiste „kontroll“ sisustamisel võib lähtuda väärtpaberituruseaduse §-s 10 sätestatust. Kui tegemist on äriühinguga, kelle väärtpaberid on võetud kauplemisele reguleeritud väärtpaberiturul, siis sellise äriühingu tegelikke kasusaajaid tuvastada pole vaja.

- 8.3.2. Olukorras, kus ühegi isiku osalus või tuvastatav kontrolli määr ei ületa 25%, lähtutakse kasusaajate ringi määramisel proportsionaalsuse põhimõttest, mille kohaselt tuleb nõuda informatsiooni nende osanike või aktsionäride, partnerite ja muude isikute kohta, kellel on juriidilise isiku tegevuse üle kontroll või muu oluline mõju.
- 8.3.3. Kui juriidilise isiku isikusamasuse tuvastamise dokumentidest või muudest esitatud dokumentidest ei nähtu otseselt, kes on juriidilise isiku tegelik kasusaaja, siis registreeritakse vastavad andmed (sh andmed kontserni kuuluvuse ning kontserni omanike- ja juhtimisstruktuuri kohta) juriidilise isiku esindaja ütluste või tema omakäelise kirjaliku dokumendi alusel.
- 8.3.4. Ütluste või omakäelise kirjaliku dokumendi⁷⁰ alusel kindlaks tehtud informatsiooni õigsuse kontrollimiseks tuleb rakendada mõistlikke meetmeid (Näiteks, päringu tegemine vastavatesse registritesse) nõuda juriidilise isiku majandusaasta aruanne vms asjakohase dokumendi esitamist.
- 8.3.5. Kohustatud isik võib kasutada riskipõhist lähenemist ja piisavate meetmetega kontrollida tegeliku kasusaaja isikut, eesmärgiga veenduda selles, kes on ärisuhtes või tehingus tegelik kasusaaja. Selle nõude täitmise osas on jäetud kohustatud isikutele mitmeid võimalusi otsustada:
- millises ulatuses kasutada selleks avalikult kättesaadavaid andmeid aktsionäride, osanike või liikmete kohta;
 - millises ulatuses küsida asjakohaseid andmeid suuliselt ja fikseerida saadud info kirjalikult või kirjalikult taasesitatavas vormis;
 - millistel juhtudel paluda kliendil täita vastav ankeet;
 - milliseid muid võimalusi on vastava kohustatud isiku puhul võimalik ja otstarbekas kasutada.
- 8.3.6. Arvestada tuleb, et hoolsuskohustuse ulatus kliendi suhtes, sh tegeliku kasusaaja tuvastamine, on seotud rahapesu ja terrorismi rahastamise riskiga, mis sõltub kliendi tüübist, tema päritolumaast, ärisuhtest, tootest, teenusest ja tehingust.
- 8.3.7. Kõrgendatud tähelepanu tuleb pöörata madala maksumääraga piirkondades asutatud äriühingutele, kelle tegelikud kasusaajad on sageli raskesti väljaselgitatavad.
- 8.3.8. Kohustatud isik võib pidada tegelikuks kasusaajaks ka isikut, kes teostab muud moodi kontrolli ettevõtte üle, omamata seejuures 25%-st osalust nimetatud ettevõttes. Nimetatud olukord tekib ka siis, kui kohustatud isikul on kahtlus, et äriühingu üle teostab ülekaalukat kontrolli keegi kolmas isik, kelle seoseid äriühinguga ei ole õiguslikult võimalik tõendada või tõendamine on raskendatud.

8.4. Nõuded mitteresidentidest juriidiliste isikute isikusamasuse tuvastamiseks

- 8.4.1. Mitteresidentidest juriidiliste isikute tuvastamisel peavad kohustatud isikud täitma võimalikult suures ulatuses samu nõudeid, mis residentidest klientidegi puhul, arvestades mitteresidentist kliendi asukohariigist ja õiguslikust vormist tulenevaid iseärasusi. Õigusliku regulatsiooni erinevuse tõttu erinevates riikides tuleb kohustatud isiku protseduurireeglites sätestada üksikasjalikud nõuded ja juhised juriidilise isiku õigusvõime tuvastamiseks ka muude dokumentide ja/või usaldusväärsete infoallikate abil.

⁷⁰ Kliendi ütluse või omakäelise dokumendi aktsepteerimisel tuleb klienti teavitada vastutusest, mis kaasneb eksitava või valeandmete esitamisel.

- 8.4.2. Mitteresidendist juriidiliste isikute õigusvõime tuvastamisel ja esindajate volitusi kinnitavate dokumentide käsitlemisel tuleb kontrollida, kas dokumendid vastavad Eesti õigusaktides kehtestatud nõuetele legaliseerimise või kinnitamise osas⁷¹.
- 8.4.3. Õigusliku regulatsiooni erinevuse tõttu erinevates riikides tuleb kohustatud isikul tähelepanu pöörata eelkõige madala maksumääraga riikides või piirkondades⁷² asutatud äriühingutele, kelle õigusvõime olemasolu ei ole alati üheselt mõistetav. Paljudes riikides on kliendi isikusamasuse tuvastamise, dokumentide registreerimise ja säilitamise standardid madalamad kui Eestis, mistõttu tuleb erilist tähelepanu pöörata niisugustes riikides registreeritud äriühingute dokumentide sisule ja nende esitamise viisile⁷³.
- 8.4.4. Eriti tähelepanelikult tuleb suhtuda esitatud andmetesse ja dokumentidesse isikute puhul, kelle päritolumaa on kantud *Financial Action Task Force*'i (FATF) poolt koostatud riikide nimekirja, mis ei anna piisavat omapoolset panust rahapesu tõkestamiseks⁷⁴.
- 8.4.5. Võõrkeelsete dokumentide korral on kohustatud isikul õigus nõuda dokumentide tõlget⁷⁵ temale arusaadavasse keelde. Vältida tuleks tõlgete kasutamist olukorras, kus originaalsed dokumendid on koostatud kohustatud isikule arusaadavas keeles (Näiteks, inglise keelsete originaaldokumentide tõlkimine vene keelde).

9. Hoosusmeetmete kohaldamine tehingute teostamisel

9.1. Üldnõuded

- 9.1.1. Hoosusmeetmeid tuleb rakendada lisaks ärisuhte loomise käigus ka juhul, kui:
- 9.1.1.1. igat liiki tehingute puhul, sh nõustamisteenuse käigus tehtud pakkumise korral, mille maksumus ületab RahaPTS-is sätestatud piirmäära⁷⁶. Seejuures ei ole oluline, kas tehingus täidetakse rahaline kohustus sularahas või sularahata arvelduste korras;
 - 9.1.1.2. üksiku tehingu summa või üksteisele järgnevate tehingute summa ületab õigusaktides (või kohustatud isiku sisemistes protseduurireeglites) sätestatud piiri⁷⁷. Nimetatud kohustust tuleb täita mittekliendi poolt tehingute juhuti⁷⁸ tegemisel;
 - 9.1.1.3. kohustatud isikul tekib kahtlus ärisuhte loomisel kogutud andmete õigsuses või ebapiisavuses, samuti siis, kui teise poole isiku tegevus ei ole tavapärane või läbipaistev, ning siis, kui kohustatud isikul tekib rahapesu või terrorismi rahastamise kahtlus;
 - 9.1.1.4. kohustatud isikul ei ole kahtlust rahapesu või terrorismi rahastamise osas RahaPTS § 32 lõike 1 mõttes ja puudub ka teatamiskohustus § 32 lõike 3 mõistes, kuid tegemist on keerulistele ja ebatavaliselt suurte tehinguga või ebatavaliste tehinguskeemidega, millel ei ole ilmset või nähtavat majanduslikku või õiguslikku eesmärki.

⁷¹ Vt viited 60-63.

⁷² Maksuvabad ja madala maksumääraga territooriumite nimekiri (viide 19).

⁷³ Vt käesoleva juhendi punkt 8.1.5.

⁷⁴ Nimekiri kõrge rahapesu riskida ja koostööd mittetegevatest riikidest (viide 26).

⁷⁵ Tõlge peab olema koostatud vandetõlgi poolt või peab tõlgi allkiri olema kinnitatud notari poolt.

⁷⁶ Kui seaduses või protseduurireeglites sätestatud piirmäär saavutatakse mitme üksteisele järgneva juhuti tehingu puhul, mitte esimese tehingu tegemisel, siis tuleb hoosusmeetmeid kohaldada kohe, kui ilmneb piirmäära saavutamise.

⁷⁷ Vt RahaPTS § 15 lõiked 4³, 5, 6, 7 ja 8.

⁷⁸ Juhuti tehingute all peetakse silmas tehinguid, mille tegemisel ei teki ärisuhet seaduse mõistes, kuid tehingus osalevad samad isikud, tehes korduvalt samalaadseid sooritusi (Näiteks: valuutavahetus, ühekordsed (välis)maksud, tehingud välisriikide institutsioonide reisi-, *tax free*-, *bonus* jms tšekkidega).

- 9.1.2. Kohustatud isik peab pidevalt hindama kliendi tegevuse muutumist ning hindama, kas sellise muutumisega võib tõusta riskiaste, mistõttu on vajalik kohaldada täiendavaid hoolsusmeetmeid.
- 9.1.3. Hoolsusmeetmete rakendamine eeldab ka vastavate monitoorimissüsteemide olemasolu, mille eesmärk on avastada ja teavitada selleks ettenähtuid isikuid tehingute piirmäära saavutamisest või riskifaktorite esinemisest, et tuvastada kahtlaseid või ebaharilikke tehinguid. Kui tehingute monitoorimise käigus tekib kohustatud isikutel rahapesu kahtlus, tuleb sellest teatada Rahapesu andmebüroole.

9.2. Tehingute jälgimine

- 9.2.1. Ebaharilike ja kahtlaste tehingute jälgimine moodustab olulise osa finantseerimisasutuste poolt rakendatud hoolsusmeetmete kompleksist ning võimaldab klientide majandustegevuses tuvastada asjaolusid, mis võivad viidata rahapesule või terrorismi rahastamisele. Samuti on klientide tehingute jälgimise eesmärk tuvastada tehingud rahvusvahelise sanktsiooni subjektidega ja riikliku taustaga isikutega ning avastada ja teavitada tehingutest, mille piirmäär või muud parameetrid ületavad etteantud väärtuse teatud ajaperioodi jooksul.
- 9.2.2. Tehingute jälgimise meetmed võib jagada kaheks. Kasutada võib meetmeid, mis võimaldavad kohustatud isiku eelneva töökogemuse põhjal välja töötatud parameetrite või tunnuste alusel infotehnoloogiliste vahendite abil tehinguid reaalsajas jälgida (Skriinida⁷⁹) kui ka hiljem analüüsida (Monitoorida⁸⁰).
- 9.2.3. Skriinimine
- 9.2.3.1. Tehingute reaalsajas jälgimise kohaselt jälgivad klienditeenindajad või muud pangatöötajad ametitoimingute täitmisel kliendi käitumist ja tehinguid, eesmärgiga tuvastada ebaharilikke või kahtlaseid või etteantud piirmäärasid ületavaid tehinguid.
- 9.2.3.2. Tehingute reaalsajas jälgimisel tuleb kasutada infotehnoloogilisi lahendeid, mis selekteerivad etteantud parameetrite alusel välja mingi perioodi jooksul toimunud tehingud. Skriiningu parameetrid sõltuvad infotehnoloogilistest võimalustest ja püstitatud eesmärkidest. Peamised eesmärgid mida tuvastada:
- tehingu teostamisel riikliku taustaga isikud;
 - tehingud isikutega, kelle nime, sünnikuupäeva vms andmed langevad kokku rahvusvahelise sanktsiooni subjektiks olevate isikute nimekirjades avaldatud andmetega;
 - tehingud isikutega kelle tegevus- või päritolumaa on mainitud kõrgema (terrorismi) riskiga riikide nimekirjas;
 - isikud, kelle tehingute suhtes on kohaldatakse ühekordset ajutist monitoorimist.
- 9.2.4. Monitoorimine
- 9.2.4.1. Tehingute monitoorimisel tuleb kohaldada meetmeid, et kontrollida raha ülekandmisel maksja kohta nõutava teabe edastamist. Eesmärgiga aidata avastada kahtlaseid tehinguid, peaksid makseteenuse pakkujad kohaldama meetmeid maksejuhistes maksjaga seotud teabe puudumise avastamiseks.
- 9.2.4.2. Monitoorimissüsteemidega tuleb saaja makseteenuse pakkujal maksete hulgest tuvastada kas tehingu sooritamiseks kasutatud teavitus- või makse- ja arveldussüsteemi väljad on maksjaga seotud teabe osas täidetud selles teavitus- või makse- ja arveldussüsteemis kasutatavate märkide või sisendiga.

⁷⁹ Ingl. k. *Screening*.

⁸⁰ Ingl. k. *Monitoring*.

- 9.2.4.3. Monitoorimissüsteemidega tuleb maksja makseteenuse pakkuja maksete puhul maksete hulgast tuvastada maksed, millel on puudulikult esitatud andmed maksja kohta, sh maksja nimi, aadress ja kontonumber. Seejuures võib maksja aadress olla asendatud maksja sünniaja ja -kohaga, tema kliendinumbriga või isikukoodiga ning juhul, kui maksjal ei ole kontonumbrist, asendab maksja makseteenuse pakkuja selle kordumatu tunnusega, mille abil saab maksja kindlaks määrata.
- 9.2.4.4. Tehingute hilisemaks analüüsiks ehk monitoorimiseks võib analüüsida tehinguid, mis on etteantud parameetrite esinemise alusel tehingute massist eraldatud. Peamiselt on monitooringu objektiks tehingud, mille teostamisel ei ole võimalik selle sooritamise ajal sekkuda (Näiteks, tehingud sularahaautomaadi vahendusel jms). Lisaks analüüsitakse tehingute hilisemal monitoorimisel mingi vaadeldava perioodi suuremad tehingud nii summade, valuutade kui klienditüüpide kaupa. Alljärgnevalt on lisatud näidised tüüpilisematest parameetritest⁸¹, mille alusel võib tehinguid monitooringuks selekteerida:
- üksikud suured välismaksed (Näiteks, mille puhul summa lõppeb vähemalt nelja nulliga);
 - välismaksed, mille selgituses on märgitud („*loan*“, „*deposit*“, „*payback*“ vms);
 - vaadeldava perioodi suurema käibega (nii füüsilise kui juriidilised) kontod (nii füüsiliste kui juriidiliste isikute) valuutade kaupa;
 - vaadeldava perioodi (nii füüsilised kui juriidilised isikud) suuremad tehingud (nii füüsiliste kui juriidiliste isikute) valuutade kaupa;
 - vaadeldava perioodi jooksul teatud piirmäär ületavad tehingud sularahaautomaadi vahendusel;
 - teatud piirmäär ületavad sularaha väljavõtmised kontoris valuutade kaupa nii füüsiliste kui juriidiliste isikute lõikes;
 - väikese käibega klientide üksikud piirmäär ületavad tehingud;
 - korrespondentpankade VOSTRO kontode ootamatu käibe kasv;
 - tehingud isikutega, kelle tegevus- või päritolumaa on mainitud kõrgema rahapesu riskiga riikide nimekirjas;
 - maksed kõrge riskiga riikidesse;
 - maksed, mis on seotud riskantsete pankadega;
 - kindlaksmääratud kliendi(tüübi) tehingud.
- 9.2.5. Kui saaja makseteenuse pakkuja avastab makse saamisel, et nõutav teave maksja kohta puudub või ei ole täielik, tuleb keelduda tehingu tegemisest või palud täielikku teavet maksja kohta.
- 9.2.6. Kui klient ei ole regulaarselt võimeline andma nõutud teavet maksja kohta, kohaldab kohustatud isik meetmeid, mille hulka kuuluvad hoiatuste andmine ja tähtaegade seadmine. Seejärel võib keelduda mis tahes tehingute tegemine selle kliendiga või otsustada piirata või lõpetada kliendiga ärisuhted. Saaja makseteenuse pakkuja teavitab sellest asjaolust Rahapesu andmebürood.

10. Tegevus rahapesu kahtluse korral ja teatamiskohustuse täitmine

- 10.1. Olukorras, kus kohustatud isikul tekib ärisuhte loomisel või tehingute juhuti tegemisel hoolsusmeetmete käigus kogutud dokumentidele tuginedes kahtlus, et tegemist võib olla rahapesu või terrorismi rahastamisega, on kohustatud isikul keelatud ärisuhtet luua või juhuti tehingut teha.
- 10.2. Olukorras, kus suhetes kliendiga ilmnevad asjaolud⁸², mis on ebaharilikud või mille puhul kohustatud isiku töötajal tekib rahapesu või terrorismi rahastamise kahtlus⁸³, tuleb sellest

⁸¹ Kohustatud isik võib kasutada ka teisi tehingute jälgimise põhimõtteid.

⁸² Vt Rahapesu andmebüroo soovituslik juhend rahapesu kahtlusega tehingute tunnuste kohta. Arvutivõrgus: <http://www.politsei.ee/dotAsset/258252.pdf>. (05.06.2013).

viivitamatult teatada kohustatud isiku juhi/juhatuse poolt määratud rahapesu andmebüroo kontaktisikule, kes otsustab informatsiooni viivitamatu edastamise Rahapesu andmebüroole⁸⁴ ja tehingu edasilükkamise või tehingust keeldumise vajaduse üle. Olukorras, millega kaasneb suur rahapesu või terrorismi rahastamise risk, võib kohustatud isiku töötaja otsustada ise tehingu edasi lükata ja alles seejärel teatada nimetatud olukorrast rahapesu andmebüroo kontaktisikut.

- 10.2.1. Iga üksiku kahtlase või ebahariliku juhtumi tausta tuleb uurida nii palju, kui see on mõistlikult vajalik, sh tuleb fikseerida tehingu üksikasjad ning ilmnenu asjaolusid analüüsida, eesmärgiga selgitada välja sagedamini esinevate tehingute tüüpilisemaid tunnuseid.
- 10.2.2. Peamised asjaolud, millele tuleb kahtlaste ja ebaharilike tehingute analüüsimisel tähelepanu pöörata, on järgmised:
 - milline on kahtlustäratav asjaolu toimingute, tehingute või muude asjaolude juures;
 - kas kohustatud isik on veendunud, et tunneb klienti vajalikul määral või on tema kohta vaja koguda lisaandmeid;
 - kohustatud isik peab kliendi või tema esindaja isikusamasuse tuvastamise tehingu või toimingu läbiviimisel veenduma, et on täitnud ettenähtud korda. Välja tuleb selgitada, kas seejuures esitati kogu vajaminev informatsioon või tuli andmeid juurde küsida või muudmoodi täpsustada;
 - selgitada, kas on esinenud korduvaid kahtlaste toimingute ja tehingute ilminguid.
- 10.3. Kui tehingu edasilükkamine võib pooltele tekitada olulist kahju, selle tegemata jätmine ei ole võimalik või võib takistada võimaliku rahapesu või terrorismi rahastamise toimepanija tabamist, tehakse tehing või ametitoiming ning pärast seda edastatakse teade Rahapesu andmebüroole.
- 10.4. Kohustatud isiku protseduurireeglites peab olema sätestatud tegevusjuhend kohustatud isiku töötajatele tehingu või ametitoimingu edasilükkamiseks.
- 10.5. Kohustatud isiku protseduurireeglites tuleb sätestada nii Rahapesu andmebüroole info viivitamatu edastamise tingimused kui ka edastatava info säilitamise tingimused.
- 10.6. Kohustatud isik peab säilitama kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis kõik töötajatelt laekunud teated kahtlaste ja ebaharilike tehingute kohta, samuti nende teadete analüüsimiseks kogutud informatsiooni ja muud seonduvad dokumendid ning Rahapesu andmebüroole edastatavad teated, koos teate edastamise aja ja edastanud töötaja andmetega.
- 10.7. Klienti või tehingus osalevat isikut (sh tema esindajat ja muid seotud isikuid), kelle kohta tekkinud kahtlusest Rahapesu andmebürood informeeritakse, on keelatud sellest teavitada.
- 10.8. Kohustatud isik peab teatamiskohustuse täitma viivitamata. Viivitamata teatamise eesmärk on anda Rahapesu andmebüroole võimalus RahaPTS § 40 lõikes 1 nimetatud kahtluse tekkeks ja omapoolsete meetmete kohaldamiseks. Rahapesu on protsess, kus tihti ühe tööpäeva jooksul võib kuritegeliku tegevuse tulemusena saadud vara, eelkõige finantsvarasid, kanda läbi mitme riigi krediidi- ja finantseerimisasutuste, mistõttu kiire teatamine aitab nn mustale rahale efektiivsemalt jälile jõuda.⁸⁵

⁸³ Kohustatud isik koostab lisaks viites 82 kirjeldatud Rahapesu andmebüroo juhendile oma varasema töökogemuse põhjal loendi kliendi mittehariliku ja ebatavalise käitumise kohta ja kirjeldab rahapesu ja terrorismirahastamise kahtlusega asjaolude tunnuseid.

⁸⁴ Vastavalt RahaPTS § 31 lg 3 punktile 2 on kontaktisiku üheks ülesandeks teabe edastamine Rahapesu andmebüroole rahapesu või terrorismi rahastamise kahtluse korral. Rahapesu andmebüroo asub Siseministeriumi haldusalas ning on Keskkriminaalpolitsei iseseisev struktuuriüksus. Täpsem info kättesaadav rahapesu andmebüroo veebilehel <http://www.politsei.ee/et/organisatsioon/rahapesu/>. (05.06.2013).

⁸⁵ Näiteks, olukorras, kus kohustatud isik teostab tehingu, millega väljastatakse kliendile või tehingus osalevale isikule sularahas, muutub väljastatud sularaha nõ nähtamatuks, sest edasist rahaliste vahendite liikumist on praktiliselt võimatu jälgida, seetõttu tavaolukorras ja eelkõige olukorras, kus kliendile või tehingus osalevale isikule

11. Korrespondentsuhted

- 11.1. Kohustatud isikute poolt kolmanda riigi krediidasutuse või finantseerimisasutusega korrespondentsuhte loomiseks peab kohustatud isik saama nõusoleku juhatusele ning hooldusmeetmete kohaldamiseks tugevdatud korras, eesmärgiga:
- koguda piisavalt infot korrespondentasutuse kohta, et täielikult mõista asutuse äritegevuse olemust ja mainet, samuti saada kinnitus tema üle järelevalve teostamise kvaliteedi kohta. Avalikest allikatest tuleb kontrollida korrespondentasutuse võimaliku seotust rahapesu või terrorismi rahastamise kahtluse, vastavate uurimistoimingute või sanktsioonidega;
 - hinnata asutuse rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise mehhanisme ja veenduda, et need on adekvaatsed ja efektiivsed;
 - dokumenteerida mõlema korrespondentsuhte poole kohustused ning vastutus rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise, sh asjakohase informatsiooni vahetamise alal (vastava lepingu⁸⁶ sõlmimine).
- 11.2. Kolmanda riigi krediidi- ja finantseerimisasutusega sõlmitud korrespondentsuhte lepingus või vastavates kohustatud isiku protseduurireeglites tuleb sätestada poolte kohustused, sh ka hooldusmeetmete kohaldamise tingimused laiendatud kasutusõigusega kontodele⁸⁷, s.o korrespondentkontodele, millele on otsene juurdepääs kolmandal isikul oma nimel tehingute tegemiseks, juurdepääsu omavate klientide suhtes⁸⁸.
- 11.3. Kohustatud isikul ei ole lubatud avada korrespondentkontot nn varipangas⁸⁹ või pangas, kus omab kontosid mõni varipank. Samuti ei ole lubatud korrespondentkonto avamine pangas, kus juhtide usaldusväärsuse ning rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise meetmete hindamisel ilmnevad puudujäägid lähtuvalt vastavatest rahvusvahelistest standarditest või hindamisel aluseks võetavatest asjaoludest.
- 11.4. Kohustatud isikul on keelatud korrespondentsuhte loomine ka muu kolmandas riigis asuva asutuse või ettevõtjaga, kes ei ole krediidi- ega finantseerimisasutus Eesti kehtiva õiguse kohaselt, kuid kelle peamine ja püsiv majandustegevus on sarnane pangandustegevusega⁹⁰.

12. Filiaalid ja tütarriühingud välismaal

- 12.1. Eestis registreeritud kohustatud isikud kohaldavad kõigis kolmandas riigis asuvates konsolideerimisgrupi esindustes, filiaalides ja enamuseosalusega tütarettevõtjates hooldusmeetmeid ning andmete kogumise ja säilitamise nõudeid, mis on vähemalt võrdväärsed RahaPTS-is sätestatutega.

makstakse välja sularaha, millega võib kaasneda rahaliste vahendite edasise jälgimise võimatus, on kohustatud subjektile kohustus teatamiskohustus täita viivitamatult ehk võimaluse korral enne tehingu tegemist.

⁸⁶ Kui vastav säte ei sisaldu teenust osutava institutsiooni (korrespondentpanga) teenuse tingimustes (*Terms and condition*), siis reguleeritakse vastavad kohustused eraldi kokkuleppega.

⁸⁷ Ingl. k. *Payable through accounts*.

⁸⁸ Selline kohustus tuleneb asjaolust, et paljud laiendatud kasutusõigusega kontot pakkuvad krediidasutused ei suuda praktikas kindlaks teha ega edastada pädevatele õiguskaitseasutustele teavet selliseid kontosid kasutavate isikute kohta.

⁸⁹ Varipank (Ingl. k. *shell bank*) on pank, millel ei ole tegevuskohta ega reaalset juhtimistegevust selles riigis (enamasti madala maksumääraga riigis), kus on tema asukoht ja kus on välja antud tema tegevusluba. Varipangaks nimetatakse krediidasutusi või krediidasutuse tegevusvaldkonda kuuluvaid samalaadseid tegevusi sooritavat muud ettevõtjat või asutust, kellel puudub oma asukohas (s.o juhatuse või juhatust asendava organi asukohas) tegelik füüsiline tegevuskoht sihipärase kontseptsiooni ja juhtimisega ning kes pole seotud ühegi avalik-õiguslikule regulatsioonile alluva finantsgrupiga (ei kuulu ühessegi konsolideeritud järelevalve alla kuuluvasse konsolideerimisgruppi ega konglomeraati).

⁹⁰ Asutus või ettevõtja, kes pakub klientidele krediidasutuste seaduse § 6 lõikes 1 nimetatud tehingutega sarnaste tehingute tegemist, kusjuures asutuse või ettevõtja üle ei teostata riiklikku järelevalvet.

- 12.2. Kui kolmanda riigi õigusaktid ei võimalda võrdväärsete meetmete kohaldamist, teatavad krediidasutus ja finantseerimisasutus sellest viivitamata Finantsinspeksioonile ning rakendavad täiendavaid meetmeid rahapesu või terrorismi rahastamise riskide vältimiseks.
- 12.3. Mitmes erinevas riigis, sh kolmandas riigis tegutsevad kohustatud isikud peavad vältima oma tegevuses riigiti erinevate standardite rakendamist. Lähtuda tuleks Euroopa Ühenduses heakskiidetud standarditest.



Lisa 1

Finantsinspektsiooni soovituslikule juhendile „Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise meetmed krediidi- ja finantseerimisasutustes” (edaspidi Finantsinspektsiooni Soovituslik juhend).

Käesolev lisa on mudel riskide hindamiseks, võttes arvesse Finantsinspektsiooni Soovitusliku juhendi punkti 4.6.

Riskide hindamisel tuleb esmalt võtta arvesse tehingus osaleva isikuga seotud nelja kategooriat:

- I. **Tehingus osaleva isiku elu-⁹¹ või asukoht⁹²** - arvesse tuleb võtta maa- ja geograafilist riski;
- II. **Tehingus osalevat isikut iseloomustavad parameetrid** - arvesse tuleb võtta kliendiriski;
- III. **Tehingus osaleva isiku majandustegevus** – arvesse tuleb võtta toote- ja teenuseriski;
- IV. **Tehingus osaleva isiku tehingupartnerid ja nendega seotud riskid** – arvesse tuleb võtta tehingus osaleva isiku tehingupartnerite kliendiriski, maa- ja geograafilist riski ning toote- ja teenuseriski.

Nimetatud riskide hindamisel tuleb anda igale riskikategooriale hinnang 3 palli skaalal, kus:

- | | |
|--------------------|--|
| Risk on madal – | üheski riskikategoorias ei esine mõju omavat riskifaktorit ning klient ise ja kliendi tegevus on läbipaistev ning ei hälbi samal tegevusalal, st mõistliku ning keskmise isiku tegevusest, seejuures puudub kahtlus, et riskifaktorid kogumis võiksid põhjustada rahapesu või terrorismi rahastamise ohu realiseerumise. |
| Risk on keskmine – | riskikategoorias esineb üks või mitu riskifaktorit, mis erinevad samal tegevusalal tegutseva isiku tegevusest, kuid tegevus on endiselt läbipaistev, seejuures puudub kahtlus, et riskifaktorid kogumis võiksid põhjustada rahapesu või terrorismi rahastamise ohu realiseerumise. |
| Risk on kõrge – | riskikategoorias esineb üks või mitu tunnust, mis kogumis seab kahtluse alla isiku ja tegema tegevuse läbipaistvuse, mistõttu erineb isik samal tegevusalal tegutsevast isikust, seejuures on vähemalt võimalik rahapesu või terrorismi rahastamise tõenäoline realiseerimine. |

Seejärel liita saadud punktid kokku, arvestades seejuures kategooriale 4 koefitsient 2. Seejärel jagada summa neljaga. Kategooriate keskmine määrab ära, kas tehingus osaleva isiku riskikategooria on kõrge, keskmine või madal:

⁹¹ Vt Finantsinspektsiooni Soovituslik juhend punkt 7.1.4.

⁹² Vt Finantsinspektsiooni Soovituslik juhend punkt 8.1.2.

Näiteks: Tehingus osalev isiku asukoht on Eestis, tegemist on siseriikliku ettevõttega, kes tegeleb Eesti klientidele ehitusteenuse pakkumisega.

Riskitase Riskikategooria	Madal Punkte - 1	Keskmine Punkte - 2	Kõrge Punkte - 3	Koefitsent	Mõju riskiastmele
1. Tehingus osaleva isiku elu- või asukoht	1			1	1
2. Tehingus osalevat isikut iseloomustavad parameetrid	1			1	1
3. Tehingus osaleva isiku majandustegevus	1			1	1
4. Tehingus osaleva isiku tehingupartnerid ja nendega seotud riskid	1			2	2
Keskmine					1,25

Seejuures on oluline märkida, et isegi juhul, kui kategooriate keskmine on alla 2 palli, ei saa olla tegemist madala riskikategooriaga kliendiga, kus vähemalt üks kategooriatest on kõrge riskiga. Kliendi üldine riskikategooria on kõrge ka juhul, kui seda eeldab mõni riskifaktori tunnus *per se* (vt Soovitusliku juhendi punkt 4.6.8.1.)

Kliendi riskiastmete määramise parameetrid on seejuures:

- Kliendi riskiaste on madal – $x < 2$
- Kliendi riskiaste on keskmine – $2 \leq x \leq 2,75$
- Kliendi riskiaste on kõrge – $x > 2,75$

